

Amerika kao „Novi Rim“ – pregled narativa usporedbe i „propasti“

Sažetak:

Rimski je svijet, bilo da je riječ o Republici ili Carstvu, od samoga nastanka ostao u kulturnom sjećanju Europe i zapadne civilizacije, te je u mnogim svojim aspektima inspirirao kasnija carstva i države. Sjedinjene Američke Države, nakon duge štafete, u jednom su trenu simbolički preuzele rimskoga orla kao predvodnici Zapada. Još od vremena nastanka SAD-a i donošenja Ustava ističu se neoklasične poveznice s antikom i kolijevkama demokracije, a glavni grad Washington, sjedište vlade i Senata, baštini isto naslijeđe na Capitol Hillu. Sam prodor „rimske kulture“ u društvo mnogo je širi i raznovrsniji – od Las Vegasa i industrije dokolice pa sve do nedavno popularnog *TikTok* trenda – „Koliko često razmišljaš o Rimskom Carstvu?“ I doista, neki su izrazili da (gotovo) svakodnevno razmišljaju o Rimskom Carstvu, pa je očito da se osim same „klasičnosti“ i republikanizma pojavljuje i drugi narativ vezan za Rim i današnju Ameriku. Dok su jednima privlačni veličina, snaga i virilnost Carstva, drugi vide poveznicu između rimskih i američkih ekspanzionističkih tendencija i multietničnosti, a trećima je pak zanimljiva usporedba lika i karizme predsjednika, odnosno cara (ili Cezara). Od svih imagologija i narativa posljednjih desetljeća najaktualnije je upravo pitanje, ili možda bolje reći strahovanje, dijele li SAD i Rim istu sudbinu? Ovaj rad nastoji istražiti kako se taj narativ i simbolika nadograđuju, odnosno sukobljavaju kroz različite administracije i predsjedničke ere, analizom znanstvenog, popularnoznanstvenog i novinskog diskursa tijekom desetljeća, u kojem se od legitimacije do glorifikacije sustava postepeno prelazi u lekcije opominjanja Amerike pod percipiranom prijetnjom gubitka prevlasti i transformacije. Naglasak je pritom na pet većih i ponavljajućih narativa usporedbe – Republike, Carstva, dekadencije i propasti, barbara i migranata te na osobnim usporedbama Donalda Trumpa s antičkim

autokratima i populistima. Fokus je prvenstveno na 21. stoljeću i administracijama spomenutog predsjednika Trumpa, osobito nakon juriša na Kapitol 6. siječnja 2021. i posljednjih izbora, ali i na mandatu Georgea W. Busha nakon 11. rujna 2001. i vojnih intervencija na Bliskom Istoku kada se nerijetko povlače paralele s Rimom i legijama.

Ključne riječi: mit, narativ, Rimska Republika, Rimsko Carstvo, propast civilizacije, George W. Bush, Donald Trump

Uvod¹

Godine 2017. na konferenciji za medije prilikom posjeta talijanskoga premijera Paola Gentilonija Bijeloj kući, Donald Trump pozvao se na „duboke povijesne veze“ i kulturnu baštinu, dapače, „bezvremenski doprinos Italije civilizaciji i ljudskom napretku, koji povezuje američki i talijanski narod, a seže sve do antičkog Rima.“² No, Donald Trump nije prvi predsjednik Sjedinjenih Američkih Država koji je zagovarao povijesnu vezu između dviju civilizacija, niti je Amerika kao takva prva koja se oslanja na antičko naslijeđe Rimljana. Zavirimo li malo u prošlost primijetiti ćemo niz primjera koji u različitim vremenima i kontekstima dijele želju za asocijacijom s ovim antičkim sustavom. Od samoga kraja Carstva na Zapadu rimsko je naslijeđe bilo prisutno u državnim sustavima Europe: Karlo Veliki, Sveto Rimsko Carstvo Njemačke Narodnosti, Moskva koja se proziva *Trećim Rimom* nakon pada Carigrada,³ ili Napoleon, neki su od istaknutih primjera onih koji se žele prikazati kao nasljednici ove slavne antičke države ili se oslanjaju na civilizacijske vrijednosti i državnu tradiciju Rima.

Ovaj rad detaljnije proučava diskurs o rimskom naslijeđu, simbolici i paralelama Rima i SAD-a te postavlja pitanje: zašto toliki fokus na državu ili civilizaciju, koja je u svojem zapadnom dijelu prestala postojati prije više od 1500 godina? Paralele Amerike i Rima promatramo ponajprije kroz popularni diskurs, pri čemu nas zanima kako se u različitim razdobljima američke

¹ Ovaj rad izvorno je prezentiran na Međunarodnoj konferenciji za mlade istraživače *Vestigia: Mitovi i narativi* koja je održana od 24. do 26. travnja 2025. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

² „President Trump Holds a Joint Press Conference with Prime Minister Gentiloni,” objavljeno 20. travnja 2017, od Trump White House Archived, YouTube, 25 min., 33 sek., <https://www.youtube.com/watch?v=5q7pTP0uqIU>.

³ Zanimljivo je kako se dva rivala Hladnoga rata, u vrlo različitim kontekstima i razdobljima svoje prošlosti, ipak u jednom trenu pozivaju upravo na naslijeđe Rima.

povijesti i kroz različite predsjedničke ere uspostavljaju „rimске” usporedbe. Pritom fokus nije na propitkivanju povijesne ili kakve druge „točnosti” navedenih narativa, već na samom momentu usporedbe. Detaljnije se analizira način na koji se paralele grade retorički, metaforički i simbolički te nas zanima što evolucija same usporedbe može reći o percepciji Amerike među Amerikancima. Ovdje valja napomenuti kako se pod terminom *Amerika* i *Amerikanci* misli na SAD i građane SAD-a. U neslužbenom govoru, pa čak i enciklopedijskim člancima i novinarstvu, taj se termin uvriježio kao naizmjeničan, iako neslužben, naziv za građane SAD-a. Prilikom analize konteksta SAD-a i osobito tamošnjih doživljaja vezanih uz vlastitu naciju i poziciju u svijetu, ipak valja imati na umu kompleksnost korištenja pojma *Amerika*, koji se suštinski može odnositi na sve stanovnike američkih kontinenata.

Analiza se ponajviše temelji na mnogobrojnim novinskim člancima, esejima, popularnoznanstvenim radovima, blogovima i sadržaju s društvenih mreža, što ukazuje na to da je motiv Rima doista sveprisutan. Mnogi će se, od Montesquieua i Jeffersona pa sve do Elona Muska, referirati na poveznicu Amerike kao „Novog Rima”. Često će se napominjati lekcije koje bi Amerika mogla naučiti od Rima (pozitivne ili negativne), kritika sustava i omraženih političara ići će preko „sablasne sličnosti” s nekom krizom rimskoga društva ili zloglasnom figurom rimske povijesti, a neke će se antičke persone poput Cezara, pretvoriti u simbole moći. Zbog ulaska ovih motiva i referenci u popularnu kulturu i imagologiju, nije lako razlučiti gdje popularno prestaje, a znanstveno počinje. To posebice vrijedi pri analizi novinskog diskursa koji se vrlo često poziva na radove ili intervjue s povjesničarima staroga Rima. Oni svojim saznanjima dodaju „suvremeni zaokret” primamljiv čitatelju. Tako se postavlja pitanje: što narativi usporedbe i sličnosti mogu reći o našim predodžbama o prošlosti, o tome što za Amerikance, a u širem smislu često i za Zapad, znače rimski ideali, kako antički likovi danas kotiraju te kako društvo „probavlja” aktualnu društveno-političku situaciju. Što se popularnoznanstvenog i medijskog diskursa tiče, jedna i druga sfera podosta su isprepletene – ne samo da se danas *TikTok* trendovi analiziraju u *Forbesu*, nego novinski članci još od 1920-ih donose preglede novoobjavljenih knjiga. Stručnjaci za antiku poput često spominjane Mary Beard ili Jonathana Freedlanda promoviraju svoje nove knjige, dokumentarce i slične projekte na novinskim portalima te pritom odgovaraju na pitanja o mogućim paralelama svakodnevnih političkih i društvenih problema s Rimom i o tome „jesu li Rimljani s njima baratali bolje?” Zanimljiva je i analiza današnjeg odjeka i utjecaja usporedbe, osobito u internetskim sferama i masovnim medijima, koji na svoj poseban način mogu brzo apsorbirati i lansirati trendove *Zeitgeista*. Tako se usporedba stalno preslojava i nadograđuje na već uvriježenu simboliku, bilo kao njezin nastavak, bilo kao kritika. Paralele se najčešće koriste upravo zbog nabijenosti i dramatičnosti simbolike, pa se postavlja pitanje kako pristupiti senzacionalistički nabijenoj tematici bez da se dio senzacionalizma prenese i na samu dekonstrukciju narativa. Glavni narativi koje ovaj rad obrađuje su: usporedba s Republikom, usporedba s Carstvom, dekadencija i propast, suvremeni migranti kao „barbari” te usporedba Trumpa s antičkim populistima i autokratima.

Usporedba SAD-a s Rimskom Republikom

Od samog stvaranja SAD-a, Rimska Republika bila je jedan od glavnih uzora. Tvorcima američke nacije i utemeljitelji SAD-a, tzv. *Founding Fathers*, odgajani u prosvjetiteljskom duhu građanskih vrijednosti i klasične naobrazbe, nadahnuli su se upravo republikanskim idealima pri oblikovanju vlastite države. Temeljne civilizacijske, ali i civilizatorske vrijednosti 18. stoljeća često su se, osim uz Grčku kao kolijevku demokracije, povezivale upravo s Rimom. Francuski prosvjetitelj Montesquieu bio je posebno inspiriran razdobljem Rimske Republike pri definiranju novih državno-pravnih ideala, koji su se kasnije u praksi implementirali pri osamostaljenju 13 američkih kolonija. U djelu *Razmatranja o uzrocima veličine i propasti Rimljana* Montesquieu je poseban naglasak stavio na ideal republikanizma, smatrajući *vrlinu* (engl. *virtue*, lat. *virtus*) temeljem republike prema kojem bi se osobni interes trebao žrtvovati za opće, odnosno više dobro.⁴ Osim toga i njegov najpoznatiji doprinos, vezan uz teoriju podjele vlasti, također svoju osnovnu inspiraciju crpi iz Rima, koji je smatrao najboljim državno-pravnim sustavom.⁵ Sam Ustav SAD-a, prvi moderni ustav u svijetu, bio je slično nadahnut i antičkim povjesničarem Polibijem (2. st. pr. Kr) te njegovim viđenjem balansa „mješovite vlasti”.⁶ Rim i antika uopće više su se puta spominjali kao legitimacijski okvir na Ustavnoj konvenciji 1787.⁷ godine. Naravno, mogli bismo spomenuti i niz tekovina rimske civilizacije koje su se baštinile kroz dugu povijest europskog civilizacijskog kruga, utjecaj na pravo (posebno građansko), latinizme i dr. No osim tih općeprisutnih referenci, Rim se doslovno i figurativno ugradio u same temelje američke nacije na još jedan način.

Novi Rim u Novom svijetu?

Krajem 18. stoljeća gradi se budući glavni grad koji, osim tipične neoklasične arhitekture, za *očeve nacije* i druge ima i simboličnu poveznicu „*Novi Rim* na rijeci Potomac” čiji se jedan ogranak još od 17. stoljeća naziva *Tiber*.⁸ Dobar prikaz imagoloških mostova između drevne i moderne oaze republikanizma te kontinuiteta velikih nacija opisuje Diego Lopez u *Texas Oratoru*:

„Ako biste građanina antičkog Rima proveli Washingtonom, on bi vjerojatno pronašao gotovo jezivu sličnost dviju država. Šetajući gradom

⁴ Charles-Louis de Secondat, baron de Montesquieu, *Considerations on the Causes of the Greatness of the Romans and Their Decline* (Indianapolis: Liberty Fund, 1999), 73, 77–78.

⁵ R. A. Ames i H. C. Montgomery, „The Influence of Rome on the American Constitution,” *The Classical Journal* 30, br. 1 (1934): 23–24.

⁶ Konzuli bi u tom pogledu bili izvršna vlast, Senat aristokratska, a Narodna skupština demokratski element. U SAD-u se to odrazilo na predsjednika, Senat i Zastupnički dom.

⁷ Ames i Montgomery, „The Influence of Rome on the American Constitution,” 19–23.

⁸ Elise A. Friedland, „Antiquity in America's Capital,” *Bowdoin College Museum of Art*, <https://bcma.bowdoin.edu/antiquity/antiquity-in-americas-capital/> (posjet 15. 5. 2025).

prepoznao bi Kapitol, po uzoru na antički Rim, s korintskim stupovima od bijelog mramora. Zamijetio bi sličnosti između američkog i rimskog Senata te kako je zgrada Vrhovnog suda oblikovana upravo po uzoru na rimski hram. Krećući se prema zapadu vidio bi Lincoln Memorial kao imitaciju grčkog Partenona i da je Jefferson Memorial dijelom građen prema rimskom Panteonu. Ako bi zavirio u svoj džep, mogao bi pronaći portrete predsjednika na kovanicama oblikovane prema portretima rimskih cezara na njihovom novcu, dok bi na američkom dolaru mogao pročitati latinske fraze koje ga krase, među kojima je *e pluribus unum* (iz mnogih jedan).^{9, 10}

U to se vrijeme prodor rimskih tekovina u građansku kulturu očituje na više razina. Poveznice se mogu pronaći i u privatnim pismima iz vremena Američke revolucije koje razmjenjuju John Adams, kasnije drugi predsjednik SAD-a, i njegova žena Abigail tamo potpisana kao *Portia* (žena senatora Bruta).¹¹ Osim u obiteljskoj intimi politički aktivnih građana, aluzije su bile posvuda. Među brojnim novim civilnim društvima ističe se *Društvo Cincinnati*, nazvano po heroju rimske Republike Luciju Kvinciju Cincinatu, a ta se referenca odrazila i u nazivu grada Cincinnatija. Lik patricija Cincinata utjelovljavao je sve ono hvalevrijedno: prema predaji, u 5. st. pr. Kr. preuzeo je diktatorsku vlast i obranio Rim od tiranije. U kriznom trenutku Republike bez oklijevanja je napustio svoju farmu, ispunio svoju građansku dužnost, predao vlast i vratio se natrag na svoju farmu. S takvim jednostavnim i poštenim junakom u svoje je vrijeme uspoređivan upravo George Washington.¹² Romantiziranje drevnih ideala rimskoga republikanizma, njihovog fokusa na razum i samokontrolu, ipak nije samo nešto tipično za *Očeve Amerike*. Štoviše, diviniziranjem *Osnivača* poput Washingtona, Jeffersona i sl. „zacementirala se” poveznica suvremene Amerike s Rimom slijedeći uzore *naših* uzora. Pozivanje na temeljne početke države, i republikanske vrijednosti posebno dolazi do izražaja u trenucima kada postoji osjećaj da je demokracija ugrožena, da političari više ne zastupaju narod ili da su društvene i ekonomske razlike sve izraženije.

⁹ Diego Lopez, „An Empire, If You Can Keep It: Why ‘America as the New Rome’ Depends on the Virtue of Its Citizens,” *The Texas Orator*, 9. veljače 2023, <https://thetexasorator.com/2023/02/09/an-empire-if-you-can-keep-it-why-america-as-the-new-rome-depends-on-the-virtue-of-its-citizens/> (posjet 2. 8. 2025).

¹⁰ Svi su prijevodi u ovome radu, osim ako je drugačije navedeno, moji vlastiti.

¹¹ „Abigail Adams Johnu Adamsu, 21. srpnja 1776,” *Founders Online*, National Archives, <https://founders.archives.gov/documents/Adams/04-02-02-0033> (posjet 2. 8. 2025). [Izvorno u: *The Adams Papers, Adams Family Correspondence*, sv. 2, lipanj 1776–ožujak 1778, ur. L. H. Butterfield (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1963), 55–57].

¹² „The American Cincinnatus,” *The American Revolution Institute*, 18. travnja 2023, <https://www.americanrevolutioninstitute.org/the-american-cincinnatus/> (posjet 2. 8. 2025).

Predodžba Republika danas

Prethodno navedeni osjećaji sve se češće mogu čuti u vezi sa suvremenom situacijom u SAD-u, o čemu će više riječi biti kasnije. Profesor Poslovne škole Sveučilišta Harvard Arthur Brooks vjeruje kako nisu često omraženi kapitalizam ili manjkavost demokracije ti koji su danas toliko problem, koliko upravo nedostatak *građanske vrline* i gubitak povjerenja u institucije i samu demokraciju.¹³ Slično tome, često se smatra da Rim kreće propadati onda kada su ljudi prestali vjerovati u njegove ideale i kada se stvorila atmosfera apatije. No, zanimljivo je korištenje termina *građanske vrline* ili *vrline dobrog građanina* toliko esencijalne za Montesquieuove poglede o patriotizmu. Kada također konzervativniji Diego Lopez razmatra „Zašto Amerika kao Novi Rim ovisi o vrlini svojih građana“, on se referira upravo na vrijednosti *Očeva utemeljitelja* u čije su vrijeme građani, baš kao u Rimskoj Republici na vrhuncu, bili znatno angažiraniji i *vrliji* od prosječnog Amerikanca. Kako Lopez, ali i brojni drugi autori primjećuju, današnji građanin SAD-a često se ne smatra patriotom, ne bi stao u obranu domovine, nerijetko zaboravlja glasati, previše je opsjednut materijalizmom te je izgubio osjećaj zajedništva.¹⁴ Narativi usporedbe s Republikom u suvremenom kontekstu stoga otkrivaju nostalgiju za vremenom kada su građani imali aktivniju ulogu u politici te kada su društvene i osobne vrijednosti „bile na mjestu“.

Usporedba SAD-a s Rimskim Carstvom

O tome zašto je Rim tijekom povijesti ostao tako popularan simbol i kako se utjecaj, ako ničega drugog, barem *ideje Rima*, osjetio u europskom, odnosno zapadnom kontekstu, pisali su mnogi autori. Možda je to ipak najjasnije objasnio Neville Morley, koji Rim opisuje kao „arhetip carstva, oličenje najviše ekspresije moći“, dapače, simbol reda ove civilizacije.¹⁵ Čini se da su upravo taj legitimitet i težnja ono s čime su se mnogi u povijesti željeli poistovjetiti.

Ulazak u 20. stoljeće

Krajem 19. i još više početkom 20. stoljeća SAD aktivno odlučuje preuzeti simboličku poveznicu s Rimom od Britanaca čiji se imperij¹⁶ prethodno oslanjao na „klasični“ legitimitet u razdoblju *Pax Britannica*.¹⁷ Kako Sjedinjene

¹³ Arthur C. Brooks, „America's Crisis of Civic Virtue,” *Journal of Democracy* 35, br. 2 (2024): 23–39, <https://www.journalofdemocracy.org/articles/america-crisis-of-civic-virtue/> (posjet 2. 8. 2025).

¹⁴ Diego Lopez, „An Empire, If You Can Keep It.“

¹⁵ Neville Morley, *The Roman Empire: Roots of Imperialism* (New York: Pluto Press, 2010), 2.

¹⁶ O defenzivnom imperijalizmu kao ideji koja se javlja kao link između viktorijske i edvardijanske Britanije i Rimskoga Carstva više u: Eric Adler, „Post-9/11 Views of Rome and the Nature of 'Defensive Imperialism',“ *International Journal of the Classical Tradition* 15, br. 4 (2008): 587–610.

¹⁷ Paul Burton, „Pax Romana/Pax Americana: Perceptions of Rome in American Political Culture, 2000–2010,“ *International Journal of the Classical Tradition* 18, br. 1 (2011): 66–70.

Američke Države završavaju osvajanje vlastitog kontinenta i nastavljaju širenje utjecaja dalje, tako rastu usporedbe s do tad negativno percipiranim, „dekadentnim“ i Republici suprotstavljenim, Rimskim Carstvom, a slike obilja i bogatstva povezuju američki konzumerizam i potrošnju u razvoju s *kornukopijom*.¹⁸ Ulaskom SAD-a u Prvi svjetski rat 1917. počinje se spominjati, ne prvi put,¹⁹ ideja dolaska vremena *Pax Americana*.²⁰ U *The New York Timesu* 1920. izašao je članak koji razmatra ideju „Amerike kao Novog Rimskog Carstva“ uz prikaz knjige njemačkog autora Urlicha Kahrstedta naslovljene upravo *Pax Americana*. Članak započinje riječima iz knjige: „Baš kako je Rim prisilio pod svoju vlast zemlje oko Mediterana i učinio sebe ljubavnicom drevnoga svijeta, tako će i SAD dominirati sve zemlje Europe i biti jedini arbitar u svijetu sutrašnjice.”²¹ Ono što je vidljivo u ovom prijelazu s usporedbe s Republikom na usporedbu s Carstvom jest interpretacija nove političke situacije u svijetu nakon Versajskog sporazuma i nove raspodjele moći. *Pax Americana* od toga vremena, a posebice nakon Drugog svjetskog rata, postaje dijelom leksika svakog ozbiljnijeg političkog kritičara. Od tog razdoblja nadalje, sintagma funkcionira s konotacijom Amerike kao predvodnika Zapada, a time i svijeta.

Amerika i Carstvo nakon Drugog svjetskog rata

S vremenom se usporedba s Rimom, iz političkih analogija i klasične naobrazbe visoke kulture, prelila i u popularnu i masovnu kulturu koja sve više buja. Do 1950-ih Rimljani su već dobro ušli u *mainstream*, posebice zahvaljujući hollywoodskim spektaklima i žanru „mača i sandala”. Počevši od filmova *Quo vadis* (1913), *Tunika* (1953), *Ben Hur* (1959) i *Spartak* (1960), javlja se sve češći stereotip o razvratnim imperijalistima gladnima rata.²² Percepcije i javni „sud“ o Rimljanima naravno variraju, a na udaru je najčešće dvojako shvaćeno Rimsko Carstvo: s jedne strane je ideološki kontekst, poput pitanja kako bi SAD kao „svjetionik slobode“ i demokracije mogao favorizirati jedno Carstvo, dok se s druge 50-ih nalazi religijska problematika.²³ Epski klasici poput

¹⁸ Margaret Malamud, „10 Translatio Imperii: America as the New Rome c.1900,“ u *Classics and Imperialism in the British Empire*, ur. Mark Bradley, *Classical Presences* (Oxford: Oxford University Press, 2010; online izd, Oxford Academic, 1. 1. 2011), 249–283.

¹⁹ Prvi spomen termina nalazimo u vrijeme Građanskog rata 1865; od kraja 19. st pa sve do Drugog svjetskog rata korišten je sukladno idejama Monroeve doktrine i zasebnosti američkog konteksta od europske hemisfere. Za više vidi: Carla Norrlof, „The Waning of Pax Americana?“ *Great Decisions*, 2018, 13.

²⁰ George W. Kirchwey, „Pax Americana,“ *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 72 (1917): 40–48.

²¹ T. R. Ybarra, „America as the New Roman Empire; America as a Roman Empire,“ *The New York Times* (digitalna arhiva), 31. listopada 1920, <https://www.nytimes.com/1920/10/31/archives/america-as-the-new-roman-empire-america-as-a-roman-empire.html> (posjet 20. 5. 2025).

²² Margaret Malamud, „As the Romans Did? Theming Ancient Rome in Contemporary Las Vegas,“ *Arion: A Journal of Humanities and the Classics* 6, br. 2 (1998): 12–13.

Quo vadis i *Bena Hura*, osim što prikazuju raskoš rimskoga svijeta i uživanja, postavljaju dekadentne Rimljane kao neku vrstu Drugoga naspram vrlinom ispunjenih kršćana (s kojima se identificira američka publika 50-ih).²⁴ Autori poput Martina Winklera naglašavaju i paralelu nakon Drugog svjetskog rata s totalitarizmom pri čemu orlovi, pozdrav *Hail Caesar* i marširajuća vojska za prosječnog američkog gledatelja imaju jasne konotacije s fašizmom/nacizmom.²⁵ Sličan narativ provlači se i u suvremenom kontekstu, ali je tada sve češća paralela ne s moralnim pobjednicima (u ovom slučaju kršćanima), nego općenito fašizmom i/ili moralnim imperijalnim negativcima iz ovih filmova.

Slike i interpretacije Rima u američkoj kulturi, točnije na velikim i malim ekranima, kazališnim daskama i beletristici nisu stabilne, već se naravno mijenjaju sukladno ideologiji i „modi“ kao i prema ciljevima onih koji filmove, a time i predodžbe Rima, produciraju te ukusa onih koji s druge strane te slike konzumiraju.²⁶ Winkler i Burton će napomenuti kako američki identitet, politika i kultura koriste imaginaciju Rima kao ogledalo za refleksiju vlastitih vrлина i ambicija, ali i kao emocionalni ventil za nesigurnosti glede američkog društva i pozicije u svijetu.²⁷ Na ovakve prikaze utječe i činjenica da je Rim do tada u popularnom diskursu postao sinonim sustava kao takvog, pa bilo koja kritika „našeg“ sustava može ići preko kritike „rimskog“. Početkom 60-ih, usred Hladnog rata, Mason Hammond piše o mogućim usporedbama moderne Amerike i Rima gdje zaključuje kako su paralele površinske i nerijetko pogrešne, ali moguće. Između usporedbi po nekoliko različitih era i faktora poput analogije New Deala i braće Grakho ističe onu s mirnim razdobljem Antonina gdje „iza naizgled sretne i uspješne fasade (...) leži napetost“, što bi u Americi moglo predstavljati prve znakove napetosti kulturne krize i tereta birokratizacije.²⁸ Kasnih 60-ih imperijalni je Rim češće slavljen nego kritiziran kao mjesto pretjerivanja i neumjerenosti sukladno vremenima opuštanja te prelaska sa strožih ideala 50-ih na one kraja 60-ih kada potraga za „samogratiifikacijom“ postaje aktualna.²⁹ Predodžbe Rimskog Carstva kao mjesta luksuza, *otiuma*, ali i razvrata i dekadencije osobito će bujati ulaskom u 1980-e. Tada se jasno vidi podvojenost: luksuz je istodobno nešto poželjno i kritizirano kao pretjerano. Ta dvosmislenost u shvaćanju Carstva neće se izgubiti ni kasnije. Bez obzira radi li se o poveznicama koje naglašavaju kulturu ili geopolitiku,

²³ Martin M. Winkler, „The Roman Empire in American Cinema after 1945,“ *The Classical Journal* 93, br. 2 (1997): 167–168; Margaret Malamud, „As the Romans Did?“ 14.

²⁴ Martin M. Winkler, „The Roman Empire in American Cinema after 1945,“ 171–172, 183–189.

²⁵ Isto; Burton, „Pax Romana/Pax Americana,“ 90.

²⁶ Malamud, „As the Romans Did?“ 14.

²⁷ Burton „Pax Romana/Pax Americana,“ 96–98; Martin M. Winkler, „The Roman Empire in American Cinema after 1945,“ *The Classical Journal* 93, br. 2 (1997): 158.

²⁸ Mason Hammond, „Ancient Rome and Modern America Reconsidered,“ *Proceedings of the Massachusetts Historical Society* 73 (1961): 15–16.

²⁹ Malamud, „As the Romans Did?“ 13.

Carstvo nikada neće uživati ujednačene „pozitivne“ predodžbe kakve su pratile Republiku.

Američki imperijalizam i George W. Bush

Narativ o Carstvu u američkim medijima dobiva novi vjetar u leđa za vrijeme predsjednika Busha, osobito nakon 11. rujna 2001. i ratova na Bliskom Istoku. Povjesničar Jonathan Freedland, 2002. godine u britanskom, lijevo orijentiranom *The Guardianu*, predstavljajući svoj dokumentarac *Rome: The Model Empire*, piše kako je rasprava „Amerika kao imperij – da/ne“ prešla iz vanjskog u unutarnji američki kontekst. Već desetljećima se od „neprijatelja“ SAD-a moglo čuti za „američki imperijalizam“, no sada te riječi postaju učestalije i unutar same Amerike. Dapače, debata o imperijalizmu prenijela se i na „lijevu“ i na „desnu“ Ameriku.³⁰ Više će autora 2000-ih uspoređivati SAD i Rim upravo po vojnoj sili i američkim vojnim bazama u svijetu, teretu sigurnosti i sigurnosnog aparata, Bliskom istoku ili nestanku *građana-vojnika*.³¹ Thomas Magstadt 2004. objavljuje knjigu *An Empire, If You Can Keep It* igrajući se poznatim riječima Benjamina Franklina u vezi *Republike*.³² Ono što sam ovaj naslov dobro ilustrira jest jaz za vrijeme Busheve doktrine između korijenskih ideala SAD-a i realne politike, odnosno, između meke i tvrde moći, naglašavajući potrebu za stvaranjem novog konsenzusa i osjećaja svrhe.³³ Burton govori o teoriji projekcije prema kojoj interpretira diskusiju o rimskoj moći s obje strane političkog spektra ranih 2000-ih te uviđa kako i jedna i druga strana teže istom – „iskazivanju žudnje za očuvanjem i održanjem američke moći i nadmoći u sve nesigurnijem i opasnijem svijetu.”³⁴

Eric Adler analizira kako su politički komentatori i akademici nakon 11. rujna 2001. koristili povijesne primjere Rima za kritiziranje ili podržavanje američke vanjske politike uz koncept defenzivnog imperijalizma.³⁵ Retorika

³⁰ Jonathan Freedland, „Rome, AD ... Rome, DC?,” *The Guardian*, 18. rujna 2002, <https://www.theguardian.com/world/2002/sep/18/usa.comment> (posjet 2. 8. 2025).

³¹ Michael Ignatieff, „The American Empire; the Burden,” *The New York Times Magazine*, 5. siječnja 2003, <https://www.nytimes.com/2003/01/05/magazine/the-american-empire-the-burden.html> (posjet 2. 8. 2025); o carstvu koje se ne želi tako nazivati više u Freedland, „Rome, AD ... Rome, DC?”; Burton, „Pax Romana/Pax Americana,” 98-99; Walter Isaacson, „The Empire in the Mirror,” *The New York Times*, 13. svibnja 2007, <https://www.nytimes.com/2007/05/13/books/review/Isaacson-t.html> (posjet 2. 8. 2025).

³² Ovdje se referira na odgovor Benjamina Franklina nakon Ustavne konvencije 1787. na pitanje „Pa doktore što smo dobili? Republiku ili monarhiju?“, a on je odgovorio „Republiku, ako ju možete sačuvati“. U medijima je ova rečenica nerijetko citirana kao višeslojna analogija i simbolika za raznorazne suvremene društvene tegobe.

³³ Thomas M. Magstadt, *An Empire If You Can Keep It: Power and Principle in American Foreign Policy* (Washington, D.C.: CQ Press, 2004).

³⁴ Burton, „Pax Roman/Pax Americana,” 66.

³⁵ Eric Adler, „Post-9/11 Views of Rome and the Nature of ‘Defensive Imperialism,’” 587–610.

otprilike ide u ovom smjeru – kako su Rimljani išli „osiguravati” Apeninski poluotok od „barbara” ratovima u Galiji, Germaniji i bilo kojem drugom pograničnom području, tako sada mora i Amerika na Bliskom istoku. Dapače, sam je predsjednik Bush u jednoj karikaturi u medijima prikazan upravo kao centurion.³⁶ Za Adlera defenzivni imperijalizam ipak nije *samo* povezan s apologijom modernog zapadnog imperijalizma. Isti koncept čest je i kod akademika zbog korištenja „pro-rimskih” izvora prije nego ideologije.³⁷ Adler također napominje kako upravo kritičari američke vanjske politike, rijetko klasičari po specijalizaciji, preferiraju paralele s Rimom zbog senzacionalizma i dramatičnog efekta. Tako između ostalog niču usporedbe pretorijanske garde s CIA-om ili pak Mitridatskog masakra 88. pr. Kr. s Al-Kaidom i „rimskim 11. rujnom”.³⁸

Freedland, jedan od mnogih, kritizira narativ Rimljana i Amerikanaca kao donositelja civilizacije jer „kako je Tacit primijetio u Britaniji da su domoroci voljeli toge, terme i centralno grijanje ne uviđajući kako su to simboli njihova porobljavanja,” tako i SAD danas nudi „Coca-Colu, McDonald’s i Disney sve plaćeno u ekvivalentu rimskog novca, globalne čvrste valute 21. stoljeća: dolaru”. Slična je i usporedba engleskog jezika kao „latinskog svojeg vremena” kao i postavljanje marionetskih vođa na periferijama *Carstva*.³⁹ Adler zamjećuje kako pristaše jake vanjske politike Bushove Amerike i neokonzervativci češće odbacuju usporedbe s Rimom. Prema njegovom viđenju Victor Hanson, jedan od mnogih koji se očitao o paralelama te inače klasičar, Rim prezentira kao pohlepan i agresivan imperij u kontrastu s *humanijim* SAD-om koji svoje vojnike šalje zbog sigurnosti i slobodne trgovine.⁴⁰ Dakle narativ SAD-a kao „svjetionika” demokracije i slobode i dalje dominira konzervativnijim krugovima, gdje se zazire od usporedbe s Carstvom. Neokonzervativci izbjegavaju imperijalne paralele u vanjskoj politici, ali kada je riječ o migrantima – unutarnjoj „ugrozi” – rado prihvaćaju usporedbe s „visokokulturnim” Carstvom nasuprot „barbarima”. Budući da pojmovi poput „hegemonija”, „carstvo”, „supersila”, „utjecaj” i sl. u američkoj javnosti nisu jasno razgraničeni, usporedbe s Rimom najčešće ostaju na razini pjesničke figure misli i metafore moći.⁴¹

Trump kao „ludi car”

Narativi sličnosti s Rimom, osobito oni o *kolapsu* postaju posebno izraženi u vrijeme političkih previranja i izbora. Poveznice s vođama koji napadaju establišment i predvode mase, uvijek su bile prisutne, no nakon 6. siječnja 2021. one dodatno jačaju. Ranije su (npr. za vrijeme Busha) bili popularni narativi

³⁶ Jonathan Freedland, „Rome, AD ... Rome, DC?”

³⁷ Adler, „Post-9/11 Views of Rome,” 588–590, 606.

³⁸ Isto, 598–599, 602–603; Mitridatski pokolj spomenut je i kod J. Freedlanda kao „rimski 9/11”, vidi više u: Chalmers Johnson, *Nemesis: The Last Days of the American Republic* (New York: Metropolitan Books, 2006).

³⁹ Freedland, „Rome, AD ... Rome, DC?”

⁴⁰ Eric Adler, „Post-9/11 Views of Rome,” 593–594.

⁴¹ Burton, „Pax Romana/Pax Americana,” 74–76.

usporedbe ili lekcija koje Amerika kao sustav, odnosno država kao takva treba naučiti, od Carstva. Danas su najpopularniji upravo personalizirani narativi koji traže pandan Trumpu i njegovoj ličnosti. Stručnjakinja za antički Rim Mary Beard 2021. govori kako je najčešće pitanje koje su joj zadnjih godina postavljali novinari upravo pitanje na kojeg rimskog cara Trump najviše sliči (kao i pitanje jesu li migranti „krivi“ za kolaps Carstva).⁴² Kada se spominju „ludi carevi“ poput Kaligule i Nerona, naglasak je na spektaklu i dekadenciji, narušavanju tradicionalnog *modus operandi*, nepoštivanju Senata i nesposobnosti upravljanja krizom poput usporedbe za vrijeme pandemije koronavirusa s Neronom koji „svira dok grad gori.“⁴³

Narativi usporedbe dekadencije i propasti

Rim je, osobito u kasnim fazama, često prikazivan kao raskošan, pun obilja i pretjeranosti. Već smo spomenuli hollywoodske filmove žanra „mača i sandala“ gdje su razvratni, neumjereni, i nasilni Rimljani, antiteza kršćanskim glavnim junacima (i Americi). Spomenute su i 60-e koje postupno mijenjaju sliku. No Margaret Malamud govori kako 80-e u cijelu priču o usporedbi Amerike i Rima uvode konzumeristički *twist*, posebice na primjeru Las Vegasa. Jay Serano, začetnik *Caesars Palacea*, uspješno je utvrdio i kapitalizirao nesrazmjer američkog društva između demokratskih ideala i egalitarizma s jedne, te rastuće ekonomske nejednakosti s druge strane. On u vrijeme Reaganovih ekonomskih politika, kada srednja klasa počinje sve više zaostajati, a bogatiji postaju sve bogatiji, nalazi način kako iskoristiti taj momentum.⁴⁴ Marketing *Caesars Palacea* da *svatko može biti Cezar* srednjoj klasi nudi da barem na odmoru simulira ideal nove korporativne elite 80-ih (Wall Street brokeri, moguli nekretninama i slični među kojima je i mladi Donald Trump).⁴⁵ Gregory

⁴² Mary Beard, „Why Donald Trump Really Is like Julius Caesar,“ *The Times Literary Supplement*, 16. studenoga 2021, <https://www.the-tls.co.uk/regular-features/mary-beard-a-dons-life/why-donald-trump-really-is-like-julius-caesar> (posjet 2. 8. 2025).

⁴³ „Trump Tweets a Meme of Himself Fiddling Drawing a Comparison to Roman Emperor Nero,“ *The Washington Post*, 9. ožujka 2020, <https://www.washingtonpost.com/nation/2020/03/09/trump-coronavirus-nero-qanon/> (posjet 2. 8. 2025); Karen Rile, „Bring Your Own Applause: What Donald Trump and Roman Emperor Nero Have in Common,“ *JSTOR Daily*, 9. veljače 2017, <https://daily.jstor.org/bring-your-own-applause-what-donald-trump-and-roman-emperor-nero-have-in-common/> (posjet 2. 8. 2025); Andrew Adonis, „Trump Is a Modern Nero,“ *Prospect Magazine*, 2018, <https://www.prospectmagazine.co.uk/world/united-states/69513/trump-is-a-modern-nero> (posjet 2. 8. 2025); Mark Brown, „Donald Trump Has ‘Fascinating Parallels’ with Caligula, Says Historian,“ *The Guardian*, 1. lipnja 2016, <https://www.theguardian.com/books/2016/jun/01/donald-trump-has-fascinating-parallels-with-caligula-says-historian> (posjet 2. 8. 2025); Nicholas Kristof, „There Once Was a Great Nation with an Unstable Leader,“ *The New York Times*, 26. kolovoza 2017, <https://www.nytimes.com/2017/08/26/opinion/sunday/caligula-roman-empire.html> (posjet 2. 8. 2025).

⁴⁴ Margaret Malamud, „As the Romans Did?“ 22–25.

⁴⁵ Isto, 14.

Borchard i Anthony Ferri 2011, uspoređujući Rim i Ameriku, na Vegas gledaju kao na neku vrstu socijalnog programa stabilizacije gdje se kockarnicama, blještavilom i luksuznim odmaralištima posjetiteljima odvraća pažnja od stvarnih problema.⁴⁶ Dok Borchard i Ferri uspoređuju rimski Kolosej s onim u Vegasu, Malamud na primjeru *Caesars Palace* promatra spoj antičkog i suvremenog kiča i glamura 80-ih, kao modernih verzija neumjeritosti.⁴⁷ Službeni časopis *Ceaser's Palace* hotelskog kompleksa i kockarnice jednom se prilikom pohvalio da je „Caesars Palace nevjerojatna simulacija antičkog Rima. Samo bolja!”, dok je drugom prilikom u časopisu pisalo kako je „rimski forum centar svih političkih i religioznih ceremonija (...) Ali je Apijski put (arkade dućana na „Forumu“ hotelskog sklopa) centar velike američke ceremonije: šopinga.”⁴⁸ Takvi opisi, iako 80-ih pozitivno prihvaćeni, naslućuju „svetonijevski” ili „gibbonovski” naglasak na dekadenciju.

Dekadencija, pogotovo ona moralna, često u medijskim narativima postaje nešto što vodi k „propadanju”. „Možda bi naš novi nacionalni moto trebao biti: Kad si u Americi, čini kako bi Rimsko Carstvo činilo. Zasiti se hrane i nasilja, navijaj za ratne borce i odbacuj sumnje ili užasnutosti oko vojnih intervencija i napada dronovima kao ‘ženskim’ i ‘slabim,’” piše *Huffpost* 2013.⁴⁹ Slična kritika primjenjuje se i znatno ranije nego 2013, osobito za vrijeme Busheve doktrine, ali i znatno kasnije. Općenito kritičari takvih politika sve zaokružuju te inzistiraju očitati satiričku lekciju u stilu Juvenala ili moralnu i filozofsku u stilu Seneke. U komentarima šireg društvenog stanja i mentaliteta često je negodovanje i pozivanje upravo na općeprihvaćen Juvenalov izraz „kruha i igara”. Neki taj termin koriste kao opću kritiku vrijednosti koje vladaju u američkom društvu, neki kao i Juvenal specifično kritiziraju gubitak političkih sloboda uz strategiju distrakcije i zabave. Primjer „tipično juvenalskog” korištenja termina predstavljaju već spomenuti Borchard i Ferri na primjeru Las Vegasa i industrije zabave. Oni smatraju da je publika, zarad održavanja društvene stabilnosti, usmjerena prema zabavi i trošenju umjesto da sudjeluje u javnom životu.⁵⁰ *Medium* pak 2024. opisuje „kruha i igara” specifično kao strategiju krajnje desnice.⁵¹ Gotovo istovremeno konzervativni ekonomist Ri-

⁴⁶ Gregory A. Borchard i Anthony J. Ferri, „When in Las Vegas, Do as the Ancient Romans Did: Bread and Circuses Then and Now,” *The Journal of Popular Culture* 44, br. 4 (2011): 727.

⁴⁷ Isto, 718; Malamud opisuje cijeli kompleks odmarališta koji vrvi rimskim nazivima lokacija i asocijacijama na antički Rim uz centralnu fokalnu točku na „Fontani bogova”, „Forum”, „Neptunov hram” te općenito dekoracije i estetiku Rima (Malamud, „As the Romans Did?” 16–17).

⁴⁸ Malamud, „As the Romans Did?” 19.

⁴⁹ William Astore, „Bread and Circuses in Rome and America,” *HuffPost*, 10. kolovoza 2013, https://www.huffpost.com/entry/bread-and-circuses-in-rom_b_3414248 (posjet 2. 8. 2025).

⁵⁰ Borchard i Ferri, „When in Las Vegas,” 717–731.

⁵¹ Jamey Kirby, „Bread and Circuses: The Far Right’s Strategy to Distract America,” *Medium*, 19. srpnja 2024, <https://medium.com/@kirby.jamey/bread-and-circuses-the-far-rights-strategy-to-distract-america-3895aeff3644> (posjet 2. 8. 2025).

chard Vedder, sintagmu veže uz Obamu i Bidena govoreći kako je američki *populus*, preko socijalne pomoći, dobio i previše kruha i previše igara.⁵²

Slično uvriježenom izrazu „kruha i igara”, rimski se odnos prema nasilju suprotstavlja onom američkom. Postavlja se pitanje: jesmo li danas „bolji” od Rimljana koji su uživali u gladijatorskim borbama? „Moderni gladijatori” prepoznaju se u sportašima. Anne McCullough na portalu *Origins* Sveučilišta Ohio uočava sličnosti između antičke i američke sportske kulture. Osim NFL-a i drugih sportskih događanja, primjećuje da su mali ekrani postali suvremene „arene” prepune brutalnosti i krvi.⁵³ Takve usporedbe ukazuju na normalizaciju rimskih paralela u svakodnevici „običnog” Amerikanca.

O „vječnom padu” i „propasti”

Strah, opominjanje i zazor ne javljaju se samo u kritici društvenih vrijednosti, nego još češće u kritici samog sustava. Ona se najčešće odnosi na SAD-a kao državu, no često se, zbog percepcije Amerike kao predvodnice „slobodnog svijeta”, alegorijski prenosi i na širu kritiku zapadne civilizacije. Ako Amerika uistinu slijedi rimski primjer i ako je došla do potpune hegemonije kakva se pripisuje Rimu, onda slijedi i jeza od sljedećeg koraka – procesa propadanja i „konačnog pada”. Nakon pada Berlinskog zida otvaraju se vrata promišljanju što i kako dalje sa svjetskim poretom. Počinje se propitkivati i pozicija i priroda američke moći, odnosno službe u svijetu. Kao jedan od ranijih odgovora na pitanje *što je sljedeće* javlja se onaj Paula Kennedyja koji još 80-ih razmišlja o „preekstenziji” (*imperial overstretch*) ogromnih sustava dominacije SSSR-a i SAD-a uz vlastite predikcije kako će to završiti. „Preekstenzija” potom postaje aktualna i u narativima usporedbe SAD-a i Rimskog Carstva. Izjave poput one političkog znanstvenika Josepha Nyea: „Još od vremena Rima nijedna nacija nije se toliko nadvila nad drugima,” sve se više dovode u pitanje.⁵⁴ Svoje viđenje (blizine) tog kraja dali su mnogi uz tjeskobnu usporedbu „pada” samog sustava.

Adam Kirsch 2012. piše o Rimu gotovo kao o stanju uma, tvrdeći da način na koji povjesničari govore o Rimu ima nešto zajedničko s time kako psihoanalitičari analiziraju snove, kao da je Rim neka vrsta nadrealnog ogledala ili lamentacija prolaznosti jer, ako je uvriježeno mišljenje o „Rimskom Carstvu kao vrhuncu ljudske civilizacije”, tu vreba i podsjetnik da ne traje vječno. U vrijeme sve veće (postmoderne) kritičnosti prema sustavima moći, umjesto donositelja kulture i mjesta pravde za Rim se u određenim krugovi-

⁵² Richard K. Vedder, „Bread and Circuses, Then and Now: America Mimics Rome’s Decline: News Article,” *Independent Institute*, 22. siječnja 2025, <https://www.independent.org/article/2023/10/09/bread-and-circuses-then-and-now-america-mimics-romes-decline/> (posjet 2. 8. 2025).

⁵³ Anna McCullough, „Savage Gladiators vs. Civilized Amateurs: Rome and Athens in American Sports Culture,” *Origins*, <https://origins.osu.edu/article/savage-gladiators-vs-civilized-amateurs-rome-and-athens-american-sports-culture-0> (posjet 23. 5. 2025); Hicks, Jesse, „Probing Question: Is Football Similar to Roman Gladiator Games?” *Penn State University*, rujn 2009, <https://www.psu.edu/news/research/story/probing-question-football-similar-roman-gladiator-games> (posjet 3. 9. 2025).

⁵⁴ Norrlof, „The Waning of Pax Americana?” 13–14.

ma pita što ako se ipak radilo o mjestu nepravde i institucionaliziranog barbarizma gdje je brutalnost utkana u ideju Rima od samog početka – Rim izgrađen na Removom i drugim kosturima.⁵⁵ Takve se misli lako mogu pretočiti i na američki primjer. Southern Methodist University 2012. objaviti će pjesmu *Pax Americana* uz stihove: „Sjetih se barbara kako ulaze u „Vječni Grad“/I ja sam bio u njihovim redovima.“⁵⁶ Ova elegična pjesma tek je jedan od primjera kojim se može promatrati recentniji odnos prema ideji *Pax Americana* kao glavnoj ideji „rimsko-američke“ dominacije. Taj nekad inspirativni i „jak“ narativ sve češće se kritizira kao „američki mir pun ratova“, uz kritiku „američkog povlačenja“ s Bliskog istoka te potrebe da se teret hegemonije podijeli.⁵⁷ Općenito se u odnos prema *Pax Americana* narativu uvodi tjeskoba zbog mogućeg sutona Amerike.⁵⁸ On se doduše spaja i s drugim narativima ovisno o aktualnoj društvenoj i političkoj situaciji pa neki kraj američkog mira službeno vide u Trumpovom povratku u Ovalni ured 2025. godine.⁵⁹ Sve je prisutniji i glas treće strane koja izvan zapadnog konteksta daje svoje viđenje (de)centralizacije svijeta kao i utjecaja američkog mira na nacije periferije ili udaljenih područja.

Edward Watts, klasičar i profesor povijesti Kalifornijskog sveučilišta u San Diegu, u *The Eternal Decline and Fall of Rome: The History of a Dangerous Idea* govori kako je propadanje Rima:

„konstantni izvor polemika u zadnjih 2200 godina. Svi od američkih novinara 20. stoljeća do rimskih političara 3. st. pr. Kr. koriste ga da ilustriraju negativne posljedice promjena u svojem svijetu. Budući da je rimska povijest vrlo duga, ona nudi bogat izbor gotovih priča o propadanju, koje mogu pomoći u oblikovanju konteksta oko bilo kojeg izabranog trenutka. (...) Dogodilo se tada, može i sada.“⁶⁰

Pritom se često traže lekcije, ili bolje reći, upozorenja za SAD u nekom od razdoblja rimske prošlosti s posebnim naglaskom na *pad Republike* ili *Carstva*. Danas je popularan upravo *kraj Republike* naspram *propasti Carstva* koje desetljeće ranije. Novi uzlet toga narativa prate i knjige poput *On the Fall of the Roman Republic: Lessons for the American People*⁶¹ Thomasa E. Strunka ili *The Twilight of Liberty: Lessons for the United States from Rome's Dying Republic*

⁵⁵ Adam Kirsch, „The Empire Strikes Back,“ *The New Yorker*, 1. rujna 2012, <https://www.newyorker.com/magazine/2012/01/09/the-empire-strikes-back-adam-kirsch> (posjet 2. 8. 2025).

⁵⁶ Paul Otremba, „Pax Americana,“ *Southwest Review* 97, br. 1 (2012): 131.

⁵⁷ Bilal Y. Saab, *After Hub-and-Spoke: US Hegemony in a New Gulf Security Order* (Washington, D.C.: Atlantic Council, 2016), 1–24.

⁵⁸ Norrlof, „The Waning of Pax Americana?“ 11–22.

⁵⁹ Tim Marshall, „The End of Pax Americana? A New Era of Great Power Politics,“ *Geographical*, 19. ožujka 2025, <https://geographical.co.uk/geopolitics/the-end-of-pax-americana-a-new-era-of-great-power-politics> (posjet 2. 8. 2025).

⁶⁰ Edward J. Watts, *The Eternal Decline and Fall of Rome: The History of a Dangerous Idea* (New York: Oxford University Press, 2021), 3.

⁶¹ Thomas E. Strunk, *On the Fall of the Roman Republic: Lessons for the American People* (London: Anthem Press, 2022).

Matthewa McCrackena.⁶² Obje knjige naglašavaju kontekst specifičan za svijet poslije 2020.

No motiv strahovanja dijele li SAD i Rim istu sudbinu nije novost 21. stoljeća. *The New York Times* 1975. prenosi cijelu debatu gibbonovskih stručnjaka o potencijalnim paralelama u silaznoj putanji dviju nacija poput „propasti obiteljskih vrijednosti” ili ideje da „svatko danas može biti razvratan”, nuklearnog naoružanja i pitanja obrane ili pak nedostatka energenata i civilnih nemira.⁶³ Više od jednog ovdje navedenog pojma u diskursu o „propasti” aktivno je i danas, a „kriza vrijednosti” ili urušavanje obitelji provlače se kao lajtmotivi. Wayne Baker će *krizu vrijednosti* sociološki gledati kao nešto što dolazi i prolazi ciklično jer svaka društvena faza stvara vlastite proturječnosti koje vode prema preokretu (i/ili pojavi novih „proroka”) pritom cijelu priču vežući uz *teorije kulturne revitalizacije, političkog klatna* i „*velikih buđenja*”.⁶⁴ Možda je zanimljivo kako iste novine, o propadanju Amerike po „rimskom ključu” pišu minimalno 9 puta – spomenute 1975, 1999,⁶⁵ 2003,⁶⁶ 2007,⁶⁷ 2017,⁶⁸ opet 2017,⁶⁹ 2018,⁷⁰ 2021.⁷¹ i 2023.⁷² – a paralele se nižu od onih s ratom u Iraku

⁶² Matthew McCracken, „The Twilight of Liberty: Lessons for the United States from Rome’s Dying Republic,” *A Nation Divided: Assessing & The Rule Of Law In A Post 2020 World*, 2022.

⁶³ Israel Shenker, „Gibbon Scholars See Parallels Between Rome’s Decline and Present Condition of U.S.,” *The New York Times Archives*, 12. studenoga 1975, https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1975/11/13/80087625.pdf?pdf_redirect=true&ip=0 (posjet 2. 8. 2025).

⁶⁴ Wayne E. Baker, *America’s Crisis of Values* (Princeton: Princeton University Press, 2013), 115–120, 132–133.

⁶⁵ Israel Shenker, „Gibbon Scholars See Parallels Between Rome’s Decline and Present Condition of U.S.,” *The New York Times Archives*, 12. studenoga 1975, https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1975/11/13/80087625.pdf?pdf_redirect=true&ip=0 (posjet 2. 8. 2025).

⁶⁶ *The New York Times*, „Then/Now: Reflections on the Millenium; The Receding Influence of Empires,” 22. prosinca 1999, <https://www.nytimes.com/1999/12/22/opinion/then-now-reflections-on-the-millenium-the-receding-influence-of-empires.html> (posjet 2. 8. 2025).

⁶⁷ Walter Isaacson, „Lessons for America, Courtesy of the Roman Empire,” *The New York Times*, 11. svibnja 2007, <https://www.nytimes.com/2007/05/09/arts/09iht-IDSIDE12.1.5638194.html> (posjet 2. 8. 2025).

⁶⁸ Ross Douthat, „The Trumpiest Roman of Them All,” *The New York Times*, 14. srpnja 2017, <https://www.nytimes.com/2017/06/14/opinion/the-trumpiest-roman-of-them-all.html> (posjet 2. 8. 2025).

⁶⁹ Nicholas Kristof, „There Once Was a Great Nation with an Unstable Leader.”

⁷⁰ Yascha Mounk, „What the Fall of the Roman Republic Can Teach Us About America,” *The New York Times*, 24. prosinca 2018, <https://www.nytimes.com/2018/12/24/books/review/edward-j-watts-mortal-republic.html> (posjet 2. 8. 2025).

⁷¹ Kyle Harper, „Understanding the Unvaccinated,” *The New York Times*, 30. listopada 2021, <https://web.archive.org/web/20211031133756/https://www.nytimes.com/2021/10/30/opinion/letters/covid-unvaccinated.html> (posjet 2. 8. 2025).

⁷² John Rapley, „America Is an Empire in Decline. That Doesn’t Mean It Has to Fall,” *The New York Times*, 4. rujna 2023, <https://www.nytimes.com/2023/09/04/opinion/america-rome-empire.html> (posjet 2. 8. 2025).

2003, do onih u vezi kuge u vrijeme osebujnog cara Komoda za Trumpa 2021. i tada aktualnu pandemiju. Prikladan je stoga Wattsov citat kako netko prvo „osjeti propadanje iako ga ne mora vidjeti ili dokumentirati“ te je često važnija (samo)percepcija, „refleksi“ i vrtlog emocija koje se oko neke teme probude od činjeničnih podataka.⁷³ Mary Beard zaključuje da „povijest Rima ostaje važan dio javne debate jer nudi već razrađene verzije kompleksnosti“, a može izazvati i našu modernu samopravednost i „čvrstinu“ naših morala.⁷⁴ Priče o propadanju svojom emocionalnom nabijenosti i simbolikom pozivaju se na uvriježene načine pričanja priča. Oslanjaju se, ili bolje reći asociraju, na prepoznatljivosti iz čijih komadića mi sami nastavimo popunjavati praznine i slagati širi mozaik usporedbe kako bi opravdali nezadovoljstvo, strahove ili pak dali legitimitet sebi kao jedinom „pravom“ predvodniku za bolje sutra.⁷⁵

Moralna kriza danas

U suvremenom američkom društvu narativ moralne krize ponovno je snažno prisutan. Imagologija skromnih *građana-vojnika-seljaka*, sada kada su „mladi muškarci u krizi“⁷⁶ kako govori *Stanford Review* pun razumijevanja, osjeća se ugroženo čak i u vlastitom domu gdje *pater familias* kao predvodnik svoje nuklearne zajednice nestaje. Na tu se sliku nadovezuje i „prestanak vjerovanja u demokraciju“, no sve se češće u prvi plan stavljaju razlike između muškog i ženskog vrijednosno-političkog svijeta. Upravo o nepovjerenju i razlikama u glasačkim politikama za *Financial Times* piše i Edward Luce, koji 2024, u godini predsjedničkih izbora, uz opći trend prestanka „vjerovanja u demokraciju“ ističe i faktor velikog jaza među mladim djevojkama i mladićima kao glasačkim populacijama. Mladići pokazuju trend okretanja prema radikalno konzervativnom smjeru, a djevojke suprotno.⁷⁷

Nedavni trend čestog razmišljanja o Rimskom Carstvu u obliku videozapisa s milijardskim pregledima na *TikToku* može se sagledati na sličan način. Brojne će novine, internetske analize i sl. dati svoje viđenje još jednog u nizu rodno uvjetovanih⁷⁸ *TikTok* trendova koji je 2023. dominirao društvenim mrežama uz neku verziju naslova *Koliko često muškarci razmišljaju*

⁷³ Watts, *The Eternal Decline*, 1–2.

⁷⁴ Mary Beard, „Donald Trump and Roman Emperors,” *TLS (Times Literary Supplement)*, 16. studenoga 2021, <https://www.the-tls.co.uk/regular-features/mary-beard-a-dons-life/donald-trump-roman-emperors> (posjet 2. 8. 2025).

⁷⁵ Watts, *The Eternal Decline*, 1–2.

⁷⁶ Aadi Golchha, „Young Men in Crisis,” *The Stanford Review*, 30. rujna 2024, <https://stanfordreview.org/young-men-in-crisis/> (posjet 2. 8. 2025).

⁷⁷ Edward Luce, „The Appeal of an American Caesar,” *Financial Times*, 12. lipnja 2024, <https://www.ft.com/content/9a34c080-a1d2-4202-9cc7-54e849339e49> (posjet 2. 8. 2025).

⁷⁸ Veliku su popularnost na društvenim mrežama imali i trendovi poput „girl dinner“ i „girl math“ čija je poanta upravo u luckavosti i gotovo djetinjastoj logici „ženskog svijeta“ iza npr. uparivanja „nespojivih“ zalogaja i grickalica kao večere, ali i „ženskih“ pandana Rimskome Carstvu kao što je svakodnevno razmišljanje o smokvama Sylville Plath.

o *Rimskom Carstvu*? Dosta,⁷⁹ dok *Fortune* nudi „Psihologiju iza opsesije nekih muškaraca Rimskim Carstvom“ zasnovanu na asocijaciji, nostalgiji (ako je netko u djetinjstvu gledalo npr. *Gladijatora*) i eskapizmu. Tamo se, kao jedan od odgovora na neurološku asocijaciju i familijarnost, nudi često citirana fascinacija estetikom i imaginarijem Carstva kao simbolom stabilnosti i moći, dominacijom i vojnom strukturom, kao i idealiziranje muškosti, časti i borbe te kompenzacije za osjećaj gubitka muške uloge ratnika, graditelja i vladara u suvremenom društvu.⁸⁰ *Parrot Analytics* piše „To nije samo TikTok trend – serijali smješteni u antički Rim imaju više mušku publiku“ gdje se pokazalo da 20-ak godina nakon izlaska kultnog ‘Gladijatora’ on bilježi „10,9 puta veću potražnju od prosječnog filma u kolovozu 2023, što ga svrstava u 2,7% najtraženijih filmova“, a popularni su i brojni drugi poput serije *Spartak* ili starih holivudskih klasika.⁸¹ O fenomenu *Gladijatora* već dugo postoji cijela rodno uvjetovana interpretacija, sažeta u memu „žene plaču gledajući *Titanik*. Muškarci gledajući *Gladijatora*“⁸² James Hill još je 2019. pisao „Why ‘Gladiator’ Rocks My Masculine Soul“.⁸³ No *Gladijator* možda nudi još nešto, a to je prikaz pojedinca koji u „pokvarenom“ sustavu utjelovljuje sam Rim, sve ono dobro što bi on trebao biti, a što očito tako dobro rezonira, posebice s onima koji žude za vraćanjem u „jednostavnija vremena“, baš poput drugih aktualnih trendova (*tradwife* i sl). To se može usporediti s načinom na koji Montesquieu opisuje prelazak u razdoblje principata (za Tiberija) te smatra da je tada došlo do melankolije te da je *vrlina* prizivala sjećanja na ranija sretnija vremena (Republike).⁸⁴ Time je moralna vrijednost praktički vezana uz osjećaje koji se oko nečega bude, nostalgiju i simboliku. U akademskim krugovima poveznica „klasike“ i suvremene ekstremne desnice koja se sve češće javlja još nije dobila sveobuhvatno istraživanje. Ipak Helen Roche je za Sveučilište u Durhamu 2024. provela projekt koji se bavio upravo instrumentalizacijom antičke Grčke i Rima (pod velom „zapadne civilizacije“) za

⁷⁹ Conor Murray, „How Often Do Men Think about the Roman Empire? A Lot, According to New TikTok Trend,” *Forbes*, 20. veljače 2024, <https://www.forbes.com/sites/conormurray/2023/09/18/how-often-do-men-think-about-the-roman-empire-a-lot-according-to-new-tiktok-trend/> (posjet 2. 8. 2025).

⁸⁰ Alexa Mikhail, „The Psychology behind Some Men’s Obsession with the Roman Empire, According to These Brain Experts,” *Fortune Well*, 25. rujna 2023, <https://fortune.com/well/2023/09/23/roman-empire-psychology-men-obsession/> (posjet 2. 8. 2025).

⁸¹ „It’s Not Just a TikTok Trend – Shows Set in Ancient Rome Tend to Have More Male Audiences,” *Parrot Analytics*, 2023, <https://www.parrotanalytics.com/insights/its-not-just-a-tiktok-trend-shows-set-in-ancient-rome-tend-to-have-more-male-audiences/> (posjet 2. 8. 2025).

⁸² @navneet_mundhra, „Women cry watching TITANIC. Men cry watching GLADIATOR,” *X.com*, 18. travnja 2020, 8:29, https://x.com/navneet_mundhra/status/1251427638352023553 (posjet 2. 8. 2025).

⁸³ Jim Hill, „Why ‘Gladiator’ Rocks My Masculine Soul,” *All of That*, 20. siječnja 2019, <https://jamesahill.com/2019/01/20/why-gladiator-rocks-my-masculine-soul/> (posjet 2. 8. 2025).

⁸⁴ Montesquieu, *Considerations*, 89.

opravdavanje radikalno desnih politika i pogleda na svijet, a uskoro bi trebao izaći i zbornik.⁸⁵

Već je neko vrijeme, a vidjeli smo ne i prvi put, aktualna tema krize vrijednosti i nacionalnog identiteta u Americi.⁸⁶ Wayne Baker 2005, koristeći podatke iz preko 60 različitih zemalja svijeta, zaključuje kako se više radi o percepciji moralnog pada jer se prema analiziranim podacima Amerikanci nisu pokazali niti manje tradicionalnim od prijašnje generacije, niti je SAD bio u nepovoljnijem položaju od drugih država.⁸⁷ Kako smo već rekli, propast je u umovima ljudi nešto što se osjeti, a ne nešto što zahtijeva kvantitativne podatke. Centralno je pitanje društvene *polarizacije* i *kulturnih ratova* te rješavanja *američke krize identiteta*. Iako je 2005. godine više prisutan strah od podijeljenosti, danas je ona konkretiziranija i ankete pokazuju ne samo radikalno suprotstavljene stavove, nego i barem dvije vizije Amerike uz naglasak na politička, rodna, reproduktivna, religijska, migrantska i slična pitanja, odnosno pitanje što kome znači biti Amerikanac/Amerikanka i koja su čija prava.⁸⁸ Iako je stav da je demokracija dobra i dalje snažna, svaki bi peti Amerikanac smatrao političko nasilje opravdanim u slučaju da „druga strana“ pobijedi; ovisno o pitanju četvrtina, odnosno trećina smatra da prelazak predsjednika preko vlastitih ovlasti nije problem ako zna što radi, a „oko 7 od 10 republikanaca, ali i demokrata boji se da SAD gubi nacionalni identitet“.⁸⁹ James Hunter (sveučilišni profesor koji 90-ih popularizira sintagmu *kulturni ratovi*) govori kako je upravo prezasićenost *podjelama* i *ratovima* otrovala američku politiku i učinila autoritarizam privlačnim.⁹⁰ Sličan će pogled imati i povjesničar i pravni stručnjak Brett Heino dodatno naglašavajući ekonomski jaz kao neku

⁸⁵ Helen Roche, „IAS Major Project: ‘Abusing Antiquity? Classics and the Contemporary Far Right,’” *Helen Roche | Historian and Classicist*, 9. svibnja 2024, <https://helenroche.com/work/2024/05/09/ias-major-project-abusing-antiquity-classics-and-the-contemporary-far-right/> (posjet 4. 9. 2025).

⁸⁶ Robert P. Jones, „The Collapse of American Identity,” *The New York Times*, 2. svibnja 2017, <https://www.nytimes.com/2017/05/02/opinion/the-collapse-of-american-identity.html> (posjet 2. 8. 2025).

⁸⁷ Baker, *America's Crisis of Values*, 2–6, 23–24, 35–48.

⁸⁸ Reem Nadeem, „Cultural Issues and the 2024 Election,” *Pew Research Center*, 6. lipnja 2024, https://www.pewresearch.org/politics/2024/06/06/cultural-issues-and-the-2024-election/?utm_source=AdaptiveMailer&utm_medium=email&utm_campaign=24-06-06+Politics+Values+1+GEN+DISTRO&org=982&lvl=100&ite=14105&lea=3462109&ctr=0&par=1&trk=a0DQm000001zIlpMAE (posjet 2. 8. 2025); Robert P. Jones, „The Collapse of American Identity,” *The New York Times*, 2. svibnja 2017, <https://www.nytimes.com/2017/05/02/opinion/the-collapse-of-american-identity.html>.

⁸⁹ Joe Goldman, Lee Drutman, and Larry Diamond, „Democracy Maybe,” *Democracy Fund Voter Study Group*, 2. kolovoza 2021, <https://www.voterstudygroup.org/publication/democracy-maybe>; Jones, „The Collapse of American Identity.”

⁹⁰ Jonathan Chang i Meghna Chakrabarti, „How the Culture Wars Poisoned American Politics – and How to Fix It,” *On Point*, 9. kolovoza 2024, <https://www.wbur.org/onpoint/2024/08/09/culture-wars-james-davison-hunter-politics> (posjet 2. 8. 2025).

vrstu katalizatora Trumpovog „cezarizama” o kojem će biti više riječi kasnije.⁹¹ Goruće teme kulturnih ratova počinju se odražavati i na percepciju Rima. Društvene mreže bilježe sve više sadržaja koji povezuju antičku tematiku sa suvremenom politikom, primjerice, *Youtube* video s naslovom „Je li Rim pao zato što je postao „woke“.”⁹² *Subreddit* o antičkom Rimu koji sebe smatra relativno „akademske” prije godinu dana objavio je novo pravilo zajednice – „nema (više) objava o modernoj politici i kulturnim ratovima”. Nakon više pokušaja započinjanja takvih rasprava većina komentatora odahnula je zbog novog pravila želeći se odmoriti od sveprisutne i kaotične politike današnjice i površnih usporedbi. Neki su se, međutim, usprotivili smatrajući kako je politika svugdje pa tako i u *Reddit* raspravama posebice kada „Sula” (misli se na Trumpa) ponovo pretendira na mjesto predsjednika. Drugi su istaknuli kako su antika i Rim već odavno ušli u suvremenu politiku, ponajprije preko radikalne desnice, te da bi njima kao klasičarima koji se s time ne slažu trebalo dozvoliti dati njihov povijesni, ali i moralni sud o tome.⁹³

„Barbari” i migranti

U posljednjih nekoliko desetljeća pojačani interes za postkolonijalnu kritiku i globalizam odrazio se na istraživanje Rima, posebice „romanizacije” i „barbari”.⁹⁴ U takvoj atmosferi interes za multietničnost Rima i Amerike porastao je uz usporedbu odnosa prema rasi, klasi i društvenoj mobilnosti u oba sustava. Polemika oko imigracije, dugo popularna u retorici desne strane političkog spektra u Americi, postat će posebice istaknuta nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. Patrick Buchanan, republikanski kandidat 1990-ih za predsjednika i direktor komunikacija Bijele kuće za Reagana, 2000-ih piše brojne knjige poput *Smrt Zapada: dramatično upozorenje kako izumiranje populacije i imigracijske najezde vode Ameriku i cjelokupnu zapadnu civilizaciju u propast*.⁹⁵ Pritom se često poziva na metaforu „barbarske” invazije detaljno razrađene u njegovoj knjizi *Izvanredno stanje: Invazija Trećeg svijeta i osvajanje Amerike*.⁹⁶ Retorika „valova migranata” koji prelaze limes, odnosno sprječavanje „barba-

⁹¹ Brett Heino, „A Modern Day Caesar? Donald Trump and American Caesarism,” *Journal of Historical Sociology* 33 (2020): 16.

⁹² „Rome fell because they went Woke !?” objavljeno 16. srp 2023., od Maiorianus, YouTube, 19 min., 27 sek., <https://www.youtube.com/watch?v=dV-qZ-tZT34> (posjet 2. 8. 2025).

⁹³ Reddit, *r/AncientRome*, „New rule: No posts about modern politics or...,” https://www.reddit.com/r/ancientrome/comments/1e1swrk/new_rule_no_posts_about_modern_politics_or/ (posjet 4. 9. 2025).

⁹⁴ Andrew Gardner, „Thinking about Roman Imperialism: Postcolonialism, Globalisation and Beyond,” *Britannia* 44 (2013): 1–25; Neville Morley, *The Roman Empire: Roots of Imperialism* (New York: Pluto Press, 2010), 123–164.

⁹⁵ Patrick J. Buchanan, *The Death of the West: How Dying Populations and Immigrant Invasions Imperil Our Country and Civilization* (New York: Thomas Dunne Books/St. Martin's Press, 2002).

⁹⁶ Patrick J. Buchanan, *State of Emergency: The Third World Invasion and Conquest of America* (New York: Thomas Dunne Books/St. Martin's Press, 2006).

rizacije“ i osobito osvajačkih scenarija 410. ili 455. česta je pri opravdavanju restriktivnih i agresivnih politika zarad očuvanja nacionalne sigurnosti. Mnogi suvremeni akademici upozoravaju na zloupotrebu tih narativa jer rimski model „kolapsa“ ne vide kao doslovno primjenjiv na SAD.⁹⁷ Dapače, prije naglašavaju kako ova pojednostavljena usporedba nije konstruktivna jer je rimski sustav kroz stoljeća pokazao fleksibilnije tendencije proširenja građanskog prava i integracije.⁹⁸ Takvu interpretaciju slijede i liberalniji novinari usred migrantske krize 2015. ili kasnijih Trumpovih politika prema doseljenicima.⁹⁹ Oni naglašavaju „ljepotu raznolikosti“ u građanskom modelu nacije koja postaje katastrofalna za državu tek kad se zaborave ovi temelji i počinju graditi doslovni i figurativni zidovi – tada i sada.¹⁰⁰ Neki napominju da bi se fokus mogao prebaciti s „kraja Rima“ na njegove legendarne početke. Upravo je taj početak „u obranu migrantima“ jer se povezuje uz ratnog izbjeglicu Eneju i Romulov grad azila za sve, ali i kasnije politike kada „barbari“ ratuju za Rim.¹⁰¹ Probiranje rimskih primjera stoga opet ovisi o tome što netko želi postići.

Antički autokrati i populisti osobno – rimske paralele s Donaldom Trumpom

Retorika vraćanja „pravih vrijednosti“ i „veličine“ snažno je odjeknula među glasačima radničke, često „bijele“, Amerike, i to iz niza razloga. No, gotovo jednako snažno javila se i kritika. U njoj se ponovno manifestiraju strahovanja o budućnosti SAD-a, ali i pitanja kako se postaviti prema sve češće spominjanom „propadanju“ ili društvenoj krizi. *The Guardian*, u ciničnom i tipično britanskom tonu, nudi oštriju van-američku perspektivu kada nedugo nakon druge inauguracije u siječnju 2025. piše kako Trump nije u mogućnosti postati inovator sustava, već je „sveden na čežnju za imperijalnim vrhuncem Amerike iz svog djetinjstva nakon Drugog svjetskog rata.“¹⁰² Iako se politike ovog predsjednika još od prvog mandata percipiraju kao zaokret prema drugači-

⁹⁷ Frank Argote-Freyre i Christopher M. Bellitto, „The Fall of Ancient Rome and Modern U.S. Immigration: Historical Model or Political Football?“ *The Historian* 74, br. 4 (2012): 808–811.

⁹⁸ Isto, 809.

⁹⁹ Douglas Boin, „An Ancient Roman Lesson in the Power of Welcoming Immigrants,” *Time*, 9. lipnja 2020, <https://time.com/5850622/rome-immigrants/> (posjet 2. 8. 2025); Charlotte Higgins, „Mary Beard’s *SPQR* and the Invention of Ancient Rome,” *Time*, 9. studenoga 2015, <https://time.com/4105915/mary-beard-spqr-ancient-rome/> (posjet 8. 9. 2025).

¹⁰⁰ Douglas Boin, „The Case for a Path to Citizenship for Immigrants Goes Back to Ancient Rome,” *The Washington Post*, 15. listopada 2021, <https://www.washingtonpost.com/outlook/2021/10/15/case-path-citizenship-immigrants-goes-back-ancient-rome/> (posjet 2. 8. 2025).

¹⁰¹ Isto, Charlotte Higgins, „Mary Beard’s *SPQR* and the Invention of Ancient Rome.“

¹⁰² Samuel Moyn, „Trump Wants to Reverse America’s Decline. Good Luck,” *The Guardian*, 27. siječnja 2025, <https://www.theguardian.com/commentis-free/2025/jan/27/trump-wants-to-reverse-americas-decline-good-luck> (posjet 2. 8. 2025).

jem stilu vođenja, i smjeru kretanja, nakon juriša na Kapitol 2021. učvrstile su se asocijacije uz manipulacije masama i težnje k autoritarizmu. Ovisno o aktualnoj situaciji, ali i autorovim stavovima, usporedbe variraju od antičkih ličnosti do kineskih careva i fašizma. *Salon* čak smatra kako jedna usporedba ne isključuje drugu te pri pitanju „Je li Trump više kao Hitler ili kao Cezar?” odgovora – „iskreno oboje”.¹⁰³ Takve usporedbe prije svega su vrlo nabijene i senzacionalističke, ali također simptomatski ukazuju gdje u američkoj svijesti leži najveća boljka. S jedne strane, način razmišljanja dijela javnosti slijedi sličnu logiku kao i u doba Rimske Republike. Tada su se, u trenucima krize, birala dva diktatora poput spomenutog Cincinata. No, tu je i rizik da će netko u toj poziciji zadržati vlast baš kao što je to učinio Cezar. Upravo je potencijalna autokracija ono što samim spomenom „zemlji slobodnih” stvara nemir.

Trump kao populistički demagog kasne Republike

Ranije je spomenuto da usporedbe Trumpa s nekim od „ludih careva” nisu rijetkost u metaforici kritike autokrata. Istodobno se, međutim, pojavljuju i paralele s nekim od kasnorepubličkih „populista”. Više autora u Publiju Klodiju Pulheru vidi „Trumpa antičkoga Rima”. Pulher je u takvom narativu „bogat i ambiciozan plemić” koji je kao „populistički demagog odbio igrati po pravilima. Što je drskije bilo njegovo ponašanje, više ga je javnost voljela.”¹⁰⁴ Drugi pak usporedbe nalaze u Katilini, predvodniku neuspjele zavjere za preuzimanje Republike 63. pr. Kr. Favoriziran od puka (poput Trumpa i radničke klase „zaboravljene Amerike”), Katilina je, kako neki naglašavaju, inicirao procese koji dovode do pojave Cezara i prvog cara.¹⁰⁵ Mary Beard se nadovezuje i na ovu usporedbu komentirajući prosvjed protiv Trumpa u kojem je zamijetila transparent s uvodnim riječima iz Ciceronovih *Govora protiv Katiline*¹⁰⁶ „Do kada ćeš konačno zlorabiti strpljivost našu Katalino/Trumpe?”¹⁰⁷ Istu retoriku

¹⁰³ Jim Sleeper, „Is Donald Trump More like Hitler or Augustus Caesar? Honestly, It's Both,” *Salon*, 18. veljače 2025, <https://www.salon.com/2025/02/17/is-more-like-hitler-or-augustus-caesar-honestly-its-both/> (posjet 2. 8. 2025).

¹⁰⁴ Philip Freeman, „Meet the Trump of Ancient Rome, a Populist Demagogue Who Helped Bring Down the Republic,” *HuffPost*, 13. travnja 2017, https://www.huffpost.com/entry/trump-rome-populist_b_9659660 (posjet 2. 8. 2025).

¹⁰⁵ Jamie González-Ocaña, „Is Donald Trump a Modern-Day Catiline?,” *Comparative Civilizations Review* 91, br. 1 (2024): čl. 8; David Engels, „The American Republic Is like the Late Roman Republic, but Donald Trump Won't Be Its First Caesar,” *Ordo Iuris*, 24. listopada 2024, <https://en.ordoiuris.pl/civil-liberties/american-republic-late-roman-republic-donald-trump-wont-be-its-first-caesar> (posjet 2. 8. 2025). David Engels, „The American Republic Is like the Late Roman Republic, but Donald Trump Won't Be Its First Caesar”; Ross Douthat, „The Trumpiest Roman of Them All.”

¹⁰⁶ Radi se o govorima koji imaju kao cilj raskrinkavanje Katalinine zavjere, odnosno puča.

¹⁰⁷ Mary Beard, „How Long, Mr Trump, Will You Go on Abusing Our Patience?” *TLS*, 16. studenoga 2021, <https://www.the-tls.co.uk/regular-features/mary-beard-a-dons-life/long-mr-trump-will-go-abusing-patience> (posjet 2. 8. 2025).

u vezi Katiline koristi i Abigail Adams 1776. protiv britanskog kralja.¹⁰⁸ Zaključak koji se onda često, svjesno ili nesvjesno, izvodi jest da je dosta izazivanja – bilo republike, slobode, „zdravog razuma“ i onog dijela građana koji bi se identificirao s liberalnim vrijednostima (i suprotnu stranu deklarirao kao onu koja ih ruši). Populizam u tom pogledu postaje „katalizator“ promjena (više kao simptom nego uzrok) koje štete republikanskom sustavu gdje vladajući slojevi gube kontrolu nad državom, a uzdiže se oportuni predvodnik masama.¹⁰⁹ Kritičari Trumpa kao osobe i/ili njegovog režima u cijelosti (što je često u ovim narativima neodvojivo) suprotstavljaju predsjednika establišmentu implicirajući da, iako možda ni prijašnji sustav nije bio bajan, barem je bio na određenoj „dostojanstvenoj“ razini ne izazivajući *status quo*. Za one s kojima ovakav pristup ne rezonira, i koji ga nerijetko vežu uz liberalni „elitizam“, navedeni stav bio bi dapače razlog više za podršku predsjedniku. Dok se neki više fokusiraju na populistički momentum, drugi rado kritiziraju dihotomiju takvog prikaza jer je Trump, bilo da sebe uistinu smatra „čovjekom iz naroda“ ili mu taj imidž iz jednog ili drugog razloga godi, prvenstveno milijarderski biznismen. Neki stoga napominju plutokratski aspekt njegove vladavine. Zajedno s time ponavlja se i repetitivni narativ „dubokog nezadovoljstva“ zbog ekonomskih razlika i nejednakosti.¹¹⁰ Tako je prilikom prikaza knjige *Crassus, The First Tycoon* objavljeno „upozorenje današnjim super bogatima od antičkog najbogatijeg čovjeka“ Marka Licinija Krasa, poznatijeg iz prvog trijumvirata s kojim uspoređuju tada (2022) bivšeg predsjednika.¹¹¹ Rossu Douthatu također je Kras favorit za „titulu Trumpu najsličnijeg Rimljanina“ kao „špekulant na tržištu nekretnina“, osoba koja je profitirala i od robovskog rada i od straha od pobune robova, a tu je i propali pokušaj da izgradi zid preko Apeninskog poluotoka kako bi osigurao Spartakovu pobunu te seksualni skandal kada se udvarao vestalnoj djevici (i svojoj rođakinji).¹¹²

Liberalni kritičari često koriste antičke paralele, dok se mediji desnijeg političkog spektra, poput *Fox News* ponovno rijetko priključuju u jednakoj mjeri. Ako uopće spominju navedene narative i paralele prvenstveno se radi o reakciji na riječi „suprotnog tabora“. Iako se u tim rjeđim prilikama najčešće radi o osudi, u slučaju prenošenja komentara CNN-a o Trumpovom dolasku na UFC borbu 2024. (zajedno s Joeom Roganom, Kid Rockom i Elonom Muskom) doima se da je dramatičan i kritičan ton opisa tada predsjedničkog kandidata Trumpa u *Foxu* naglašen s ponosom:

¹⁰⁸ „Abigail Adams Johnu Adamsu, 21. srpnja 1776,” *Founders Online, National Archives*.

¹⁰⁹ Philip Freeman, „Meet the Trump of Ancient Rome,” David Engels, „The American Republic Is like the Late Roman Republic, but Donald Trump Won't Be Its First Caesar,” *Ordo Iuris*, 24. listopada 2024, <https://en.ordoiuris.pl/civil-liberties/american-republic-late-roman-republic-donald-trump-wont-be-its-first-caesar> (posjet 2. 8. 2025).

¹¹⁰ Peter Stothard, „A Warning for Plutocrats from Ancient Rome's Wealthiest Man,” *Time*, 21. prosinca 2022, <https://time.com/6242611/a-warning-for-to-days-super-rich-from-ancient-romes-wealthiest-man/> (posjet 2. 8. 2025).

¹¹¹ Isto.

¹¹² Ross Douthat, „The Trumpiest Roman of Them All.”

„ovaj osvajački republikanski Cezar neke vrste dolazi u Kolosej, svi navijaju i on ima svoje političke gladijatore (...) Ne uživa samo u aplauzu. On šalje poruku Senatu. Ne samo ‘jeste li se zabavili?’¹¹³ nego i ‘ovo su moji ljudi i jeste li vi spremni za borbu? Jer gledajte koga ja imam!’¹¹⁴

U kulturnim ratovima razvila se predrasuda kako pristalice „MAGA“ (*Make America Great Again*) pokreta nisu educirani, a time da ne znaju ni povijest. Ideološki oponenti pokretu, ako bi htjeli naglasiti tu „opreku“, mogli bi dobiti dodatan razlog da prigrle „eruditske“ lekcije koje povijest, nabijena suvremenim sentimentima, može ponuditi, dok bi ih drugi baš zbog „elitističkog“ govora „s visoka“ mogli izbjegavati. Ona figura koja je svima ipak poznata i privlačna jest Julije Cezar. Upravo je posebnost usporedbe Trumpa kao „Novog Cezara“ u tome što on funkcionira za obje strane političkog spektra – „Za demokrate i nesretne republikance, to je čovjek koji je srušio demokraciju i doveo do autokratske vlasti careva. Za *trumpiste*, Cezar je čovjek koji je počistio nered kasne Republike i prethodio razdoblju *Pax Romana*“.¹¹⁵

Trump kao Novi Cezar

Sam se Trump još nije izravno poistovjetio ni s jednim od rimskih vođa koji mu se tako često pripisuju, no među svim usporedbama najčešća je upravo ona s Cezarom. „Nakon mnogo mjeseci mučenja s pronalaskom antičkih paralela Trumpu, američki su se novinari prikvačili na Julija Cezara,“ piše Mary Beard.¹¹⁶ No valjalo bi napomenuti da općenito percepcija Cezara ovisi o kontekstu. U strogo akademskoj historiografiji, naravno, predodžba je najsloženija te prevladava naglasak na Cezaru kao sposobnom vojskovođi i pragmatičnom političaru koji transformira rimske institucije (neovisno gleda li se na taj proces pozitivno ili negativno), dok je u popularnoj kulturi percepcija svedena na arhetip. Danas je u raspravama na internetskim mrežama naglasak na Cezaru kao autokratskom vođi kojeg se polarizirano ili romantizira ili kritizira, dok je prije bio zapamćeniji kao tragični junak kao i uz ljubavnu aferu s Kleopatrom. U filozofsko-političkom kontekstu oblikovao se termin „cezarizam“ gdje je Cezarovo ime sinonim za autokratsku vladavinu. Brett Heino Trumpovu administraciju definira upravo kao „cezarizam“ po uzoru na Antonija Gramscija, s idejom da ako u vrijeme krize jedna ili druga klasna snaga ne može prevladati, nego prije može doći do obostranog uništenja, „oslobođen“ je put pojavi treće sile koja zamrzava netrpeljivosti, ali također izaziva i postojeće političke institucije. Autor za dočaravanje teze, ali i suvremene atmosfere kako ju doživljava, uvodi ep rimskog pjesnika Lukana *Građanski rat*. Smatra da je u epu ipak prikazan progresivan cezarizam prema Gramsciju s novim

¹¹³ Referenca na jedne od najpamtljivijih riječi iz *Gladijatora*: „Are you entertained?”

¹¹⁴ Kristine Parks, „Reporter Says Trump Looked like a ‘conquering Republican Caesar’ at UFC Fight: ‘Like Ancient Rome,’” *Fox News*, 17. studenoga 2024, <https://www.foxnews.com/media/reporter-says-trump-looked-like-conquering-republican-caesar-ufc-fight-like-ancient-rome> (posjet 2. 8. 2025).

¹¹⁵ Mary Beard, „Why Donald Trump Really Is like Julius Caesar.”

¹¹⁶ Isto.

oblikom države, za razliku od onog Trumpove administracije za koju smatra kako odražava regresivan cezarizam unutar starog državnog okvira.¹¹⁷

Zanimljiv je i popularnoznanstveni pristup koji više ili manje zahvalno spaja dvije sfere. Novinarima se pri traženju paralela Trumpa i Cezara pridružuju brojni akademici koji daju svoje viđenje situacije, nerijetko ne distancirajući se potpuno od paralela, koliko „povijesno“ ih „korigirajući“. Stručnjakinja za kasnu antiku Michele Salzman u svojem publicističkom radu za *San Francisco Chronicle* stoga kaže: „Prestanite uspoređivati Trumpovo kršenje zakona s prelaskom Rubikona, Trump je puno gori.“¹¹⁸ Gotovo svaka usporedba *Novog* i *Starog* Cezara, kao i one ranije s Pulherom ili Katilinom, odvija se u atmosferi kraja Republike s naglaskom na apatiju, unutarnju krizu i populizam. Portal Sveučilišta u Melbourneu *Pursuit* tako će objaviti mišljenje da „Trump nije nikakav Cezar, ali Republika je u kolapsu.“¹¹⁹ Podosta zabrinut kako predsjednik planira protuustavno nastaviti i treći mandat *National Security Journal* piše: „Rim nije pao zato što je jedan čovjek preuzeo moć u svoje ruke. Pao je jer je sistem izgrađen na ravnoteži snaga i povjerenja popustio pod improvizacijom, cinizmom i strahom. Trulež je počela s iznimkama (Gaj Marije, Sula i Pompej).“ Također smatra da „Trump ne treba razumjeti rimsku povijest kako bi ponovio scenarij. On već igra ulogu.“¹²⁰

Julije Cezar postao je toliko uvriježen u popularnoj kulturi dijelom upravo zbog Shakespearea. Iteracije Shakespeareovog *Julija Cezara* nisu se ni ranije suzdržale od političke kritike (jednom i za Obamu), no posebice burno odjeknula je izvedba u New Yorku na početku Trumpovog prvog mandata 2017. godine, kada su se na pozornici našli Donald i Melania kao Cezar i Kalpurnija te je sve kulminiralo naravno ubojstvom *diktatora*.¹²¹ Dok se za neke radilo o nekreativnoj poredbi i „lakoj meti“ baš kao i neimpresivnoj buri u „desnim medijima“ drugi su na prikaz atentata imali veća podvojenja – za neke bio bi to kraj „agitatoru“ koji vodi u kaos, ali i nedemokratski kraj demokratski izabranog predsjednika. Ova predstava, kao i reakcije na nju, rani je pokazatelj društvene diobe koja će se s vremenom samo zahuktavati.

¹¹⁷ Brett Heino, „A Modern Day Caesar?“ 14-15.

¹¹⁸ Michele R. Salzman, „Stop Comparing Trump’s Lawbreaking to Caesar Crossing the Rubicon. Trump Is Far Worse,” *San Francisco Chronicle*, 11. travnja 2025., <http://www.sfchronicle.com/opinion/openforum/article/julius-caesar-trump-law-20267999.php> (posjet 2. 8. 2025).

¹¹⁹ Liam Byrne, „Trump Is No Caesar, but the Republic Is Collapsing,” *Pursuit: University of Melbourne*, 31. ožujka 2025., <https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/trump-is-no-caesar-but-the-republic-is-collapsing> (posjet 2. 8. 2025).

¹²⁰ Andrew Latham, „Trump Could Become an American Caesar,” *National Security Journal*, 17. travnja 2025., <https://nationalecurityjournal.org/trump-could-become-an-american-caesar/> (posjet 2. 8. 2025).

¹²¹ David Von Drehle, „Julius Caesar: Public Theater Production Was Hanging Fruit,” *Time*, 13. lipnja 2017., <https://time.com/4817390/public-theater-shakespeare-donald-trump-julius-caesar/> (posjet 2. 8. 2025).

Svako razdoblje američke povijesti, od emancipacije do danas, u Rimu pronalazi vlastite ideale, težnje i strahove. Rim je u očima Zapada, pa tako i onih koji za sad još uvijek u percepciji mnogih njime predvode, ostao svojevrsna „civilizacijska enciklopedija“. Višeslojne i trajne usporedbe, pozitivne ili negativne, javljaju se gotovo ciklički ovisno o društvenoj i političkoj situaciji. U vrijeme emancipacije i osnivanja SAD-a prvenstveno su to bili ideali vrle građanske Republike. Ponekad se tijekom povijesti javlja paralela s raskošnim, glamuroznim, velikim i jakim Carstvom na vrhuncu moći, ponekad s njegovom neumjerenošću i razvratom, a ponekad s njegovim propadanjem. Ciklički strahovi često se vrte oko „propasti“ i dekadencije (posebice moralnog propadanja). Strahovi i averzija prema migrantima iskazuju se uspoređivanjem doseljenika kao „barbara pred vratima“. Za vrijeme Georgea W. Busha vrlo aktualna usporedba bila je vezana za pitanja američke pozicije u svijetu, dakle pitanja hegemonije i *Pax Americana* te kritike američkog imperijalizma „na limesu“ Bliskog istoka. Danas je usporedba s Rimom također istaknuta u medijima, no sada je više vezana uz Trumpa osobno naspram prijašnjih usporedbi sustava. Među više antičkih „populista“ i „ludih careva“ istaknula se usporedba Trumpa kao „Novog Cezara“ koja je, zanimljivo, primamljiva i kritičarima (za koje je Cezar diktator) i pristalicama ovoga predsjednika (Cezar kao osoba koja je napokon riješila kaos kasne Republike).

Usporedbe se mogu ciklički javljati upravo zato što je Rim istovremeno blizak i dalek, opipljiv i neopipljiv, konačan i nešto što se simbolički tek stvara u našim metaforama. Te metafore i simboli zrcale vlastite ambicije i strahove. Većina lekcija i upozorenja fokusirani su na zaštitu nečeg što se doima ugroženo, ovisno o vrijednostima koje želimo naglasiti i publici kojoj se obraćamo. U 21. stoljeću unutarnje podjele, strah i opća društvena kretanja kao i razlike u vrijednostima „lijeve“ i „desne“ Amerike, učinile su usporedbe još učestalijima, ali u novom kontekstu. Važnu ulogu u tom procesu imaju sveprisutni (društveni) mediji. Novinski portali, *TikTok*, *Reddit* i slične istovremeno pretrpane i fragmentirane platforme novi su način reciklaže i inovacije unutar „rimskih“ narativa. Akademski diskurs i popularna kultura pritom se isprepliću na različite načine, a isti autori izvan akademskog konteksta približit će se „običnom“ čitatelju u popularnoznanstvenom i žurnalističkom diskursu koketirajući sa senzacionalizmom. Paralele između Rima i SAD-a nisu stoga samo analogije između dvaju sustava, već i alat kojim se mogu izraziti trenutne boljke. Narativi o Rimu i pogotovo paralelama s SAD-om više nam mogu reći kako Amerikanci sebe doživljavaju i u kojem smjeru se kreću, negoli što drugo. Prvenstveno su tu dva glavna smjera kretanja ili strahovanja od kretanja: ili se mogu zamišljati kao nasljednici Republike i „zemlja slobodnih“ ili kao Carstvo u sponu i (danas najčešće) u padu.

Bibliografija

Adams, Abigail. „Abigail Adams Johnu Adamsu, 21. srpnja 1776.” *Founders Online*. National Archives. <https://founders.archives.gov/documents/Adams/04-02-02-0033> (posjet 2. kolovoza 2025). [Izvorno: *The Adams Papers, Adams Family Correspondence*, vol. 2, lipanj 1776 – ožujak 1778, ur. L. H. Butterfield. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1963, 55–57].

Adler, Eric. „Post-9/11 Views of Rome and the Nature of ‘Defensive Imperialism.’” *International Journal of the Classical Tradition* 15, br. 4 (2008): 587–610.

Ames, R. A., i H. C. Montgomery. „The Influence of Rome on the American Constitution.” *The Classical Journal* 30, br. 1 (1934): 19–27.

Antoni, E. J. „Has America Entered the Fall of Rome?” *The Heritage Foundation*. <https://www.heritage.org/budget-and-spending/commentary/has-america-entered-the-fall-rome> (posjet 20. 5. 2025).

Astore, William. „Bread and Circuses in Rome and America.” *HuffPost*, 10. kolovoza 2013. https://www.huffpost.com/entry/bread-and-circuses-in-rom_b_3414248 (posjet 9. 9. 2025).

Baker, Wayne. *America's Crisis of Values: Reality and Perception*. Princeton: Princeton University Press, 2005.

Beatty, Warren. „Will Donald Trump Be Similar To Julius Caesar?” *American Thinker* (blog), 2023. https://www.americanthinker.com/articles/2024/09/will_donald_trump_be_similar_to_julius_caesar.html (posjet 9. 9. 2025).

Beard, Mary. „How Long, Mr Trump, Will You Go on Abusing Our Patience?” *TLS*, 16. studenoga 2021. <https://www.the-tls.co.uk/regular-features/mary-beard-a-dons-life/long-mr-trump-will-go-abusing-patience> (posjet 9. 9. 2025).

Beard, Mary. „Why Donald Trump Really Is like Julius Caesar.” *TLS*, 16. studenoga 2021. <https://www.the-tls.co.uk/regular-features/mary-beard-a-dons-life/why-donald-trump-really-is-like-julius-caesar>. (posjet 9. 9. 2025.)

Boin, Douglas. „An Ancient Roman Lesson in the Power of Welcoming Immigrants.” *Time*, 9. lipnja 2020. <https://time.com/5850622/rome-immigrants/> (posjet 9. 9. 2025).

Boin, Douglas. „The Case for a Path to Citizenship for Immigrants Goes Back to Ancient Rome.” *The Washington Post*, 15. listopada 2021. <https://www.washingtonpost.com/outlook/2021/10/15/case-path-citizenship-immigrants-goes-back-ancient-rome/> (posjet 9. 9. 2025).

Borchard, Gregory A., i Anthony J. Ferri. „When in Las Vegas, Do as the Ancient Romans Did: Bread and Circuses Then and Now.” *The Journal of Popular Culture* 44, br. 4 (kolovoz 2011): 717–731.

Brooks, Arthur C. „America's Crisis of Civic Virtue.” *Journal of Democracy* 35, br. 2 (2024): 23–38. <https://www.journalofdemocracy.org/articles/americas-crisis-of-civic-virtue/> (posjet 9. 9. 2025).

Brown, Mark. „Donald Trump Has ‘Fascinating Parallels’ with Caligula, Says Historian.” *The Guardian*, 1. lipnja 2016. <https://www.theguardian.com/books/2016/jun/01/donald-trump-has-fascinating-parallels-with-caligula-says-historian> (posjet 9. 9. 2025).

Buchanan, Patrick J. *State of Emergency: The Third World Invasion and Conquest of America*. New York: Thomas Dunne Books/St. Martin's Press, 2006.

Buchanan, Patrick J. *The Death of the West: How Dying Populations and Immigrant Invasions Imperil Our Country and Civilization*. New York: Thomas Dunne Books/St. Martin's Press, 2002.

Burton, Paul. „Pax Romana/Pax Americana: Perceptions of Rome in American Political Culture, 2000–2010.” *International Journal of the Classical Tradition* 18, br. 1 (2011): 66–104.

Byrne, Liam. „Trump Is No Caesar, but the Republic Is Collapsing.” *Pursuit: University of Melbourne*, 31. ožujka 2025. <https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/trump-is-no-caesar-but-the-republic-is-collapsing> (posjet 9. 9. 2025).

Chang, Jonathan, i Meghna Chakrabarti. „How the Culture Wars Poisoned Ameri-

can Politics - and How to Fix It.“ On Point, 9. kolovoza 2024. <https://www.wbur.org/on-point/2024/08/09/culture-wars-james-davison-hunter-politics>.

Drehle, David Von. „Julius Caesar: Public Theater Production Was Hanging Fruit.“ *Time*, 13. lipnja 2017. <https://time.com/4817390/public-theater-shakespeare-donald-trump-julius-caesar/> (posjet 9. 9. 2025).

Douthat, Ross. „Opinion | The Trumpiest Roman of Them All.“ *The New York Times*, 14. srpnja 2017. <https://www.nytimes.com/2017/06/14/opinion/the-trumpiest-roman-of-them-all.html> (posjet 9. 9. 2025).

Engels, David. „The American Republic Is like the Late Roman Republic, but Donald Trump Won't Be Its First Caesar.“ *Ordoiuris*, 24. listopada 2024. <https://en.ordoiuris.pl/civil-liberties/american-republic-late-roman-republic-donald-trump-wont-be-its-first-caesar> (posjet 9. 9. 2025).

Freedland, Jonathan. „Rome, AD ... Rome, DC?.“ *The Guardian*, 18. rujna 2002. <https://www.theguardian.com/world/2002/sep/18/usa.comment>.

Freeman, Philip. „Meet the Trump of Ancient Rome, a Populist Demagogue Who Helped Bring Down the Republic.“ *HuffPost*, 13. travnja 2017. https://www.huffpost.com/entry/trump-rome-populist_b_9659660 (posjet 9. 9. 2025).

Friedland, Elise A. „Antiquity in America's Capital.“ Bowdoin College Museum of Art. <https://bcma.bowdoin.edu/antiquity/antiquity-in-americas-capital/> (posjet 15. svibnja 2025).

Gardner, Andrew. „Thinking about Roman Imperialism: Postcolonialism, Globalisation and Beyond?“ *Britannia* 44 (2013): 1–25.

Goldman, Joe, Lee Drutman i Larry Diamond. „Democracy Maybe.“ *Democracy Fund Voter Study Group*, 2. kolovoza 2021. <https://www.voterstudygroup.org/publication/democracy-maybe> (posjet 9. 9. 2025).

Golchha, Aadi. „Young Men in Crisis.“ *The Stanford Review*, 30. rujna 2024. <https://stanfordreview.org/young-men-in-crisis/> (posjet 9. 9. 2025).

González-Ocaña, Jamie. „Is Donald Trump a Modern-Day Catiline?“ *Comparative Civilizations Review* 91, br. 1 (2024): čl. 8.

Hammond, Mason. „Ancient Rome and Modern America Reconsidered.“ *Proceedings of the Massachusetts Historical Society* 73 (1961): 3–17.

Harper, Kyle. „Opinion: Understanding the Unvaccinated.“ *The New York Times*, 30. listopada 2021. <https://web.archive.org/web/20211031133756/https://www.nytimes.com/2021/10/30/opinion/letters/covid-unvaccinated.html> (posjet 9. 9. 2025).

Heino, Brett. „A Modern Day Caesar? Donald Trump and American Caesarism.“ *Journal of Historical Sociology* 33 (2020): 297–315.

Hicks, Jesse. „Probing Question: Is Football Similar to Roman Gladiator Games?“ Penn State University, rujan 2009. <https://www.psu.edu/news/research/story/probing-question-football-similar-roman-gladiator-games> (posjet 9. 9. 2025).

Higgins, Charlotte. „Mary Beard's SPQR and the Invention of Ancient Rome.“ *Time*, 9. studenoga 2015. <https://time.com/4105915/mary-beard-spqr-ancient-rome/> (posjet 9. 9. 2025).

Hill, Jim. „Why 'Gladiator' Rocks My Masculine Soul.“ *All of That*, 20. siječnja 2019. <https://jamesahill.com/2019/01/20/why-gladiator-rocks-my-masculine-soul/> (posjet 9. 9. 2025).

Ignatieff, Michael. „The American Empire; the burden.“ *The New York Times*, 5. siječnja 2003. <https://www.nytimes.com/2003/01/05/magazine/the-american-empire-the-burden.html> (posjet 9. 9. 2025).

Illing, Sean. „Is America Collapsing like Ancient Rome?“ *Vox*, 3. studenoga 2024. <https://www.vox.com/the-gray-area/380428/america-democracy-politics-ancient-rome-2024-election> (posjet 9. 9. 2025).

Isaacson, Walter. „Lessons for America, courtesy of the Roman Empire.“ *The New York Times*, 11. svibnja 2007. <https://www.nytimes.com/2007/05/09/arts/09iht-IDSIDE12.1.5638194.html> (posjet 9. 9. 2025).

Isaacson, Walter. „The Empire in the Mirror.“ *The New York Times*, 13. svibnja 2007. <https://www.nytimes.com/2007/05/13/books/review/Isaacson-t.html> (posjet 9. 9. 2025).

Johnson, Chalmers. *Nemesis: The Last Days of the American Republic*. New York: Metropolitan Books, 2006.

Joseph R. Farrington. „A Warning for Today's Super-Rich From Ancient Rome's Wealthiest Man.“ *Time*, 21. siječnja 2023. <https://time.com/6242611/a-warning-for-todays-super-rich-from-ancient-romes-wealthiest-man/>. (posjet 9. 9. 2025).

Kirby, Jamey. „Bread and Circuses: The Far Right's Strategy to Distract America.“ *Medium*, 19. srpnja 2024. <https://medium.com/@kirby.jamey/bread-and-circuses-the-far-rights-strategy-to-distract-america-3895aeff3644> (posjet 9. 9. 2025).

Kirsch, Adam. „The Empire Strikes Back.“ *The New Yorker*, 1. rujna 2012. <https://www.newyorker.com/magazine/2012/01/09/the-empire-strikes-back-adam-kirsch> (posjet 9. 9. 2025).

Kristof, Nicholas. „Opinion | There Once Was a Great Nation With an Unstable Leader.“ *The New York Times*, 26. kolovoza 2017. <https://www.nytimes.com/2017/08/26/opinion/sunday/caligula-roman-empire.html>. (posjet 9. 9. 2025).

Latham, Andrew. „Trump Could Become an American Caesar.“ *National Security Journal*, 17. travnja 2025. <https://nationalecurityjournal.org/trump-could-become-an-american-caesar/> (posjet 9. 9. 2025).

Luce, Edward. „The Appeal of an American Caesar.“ *Financial Times*, 12. lipnja 2024. <https://www.ft.com/content/9a34c080-a1d2-4202-9cc7-54e849339e49> (posjet 9. 9. 2025).

Magstadt, Thomas M. *An Empire if You Can Keep It: Power and Principle in American Foreign Policy*. Washington, D.C.: CQ Press, 2004.

Malamud, Margaret. „10 Translatio Imperii: America as the New Rome c.1900.“ U *Classics and Imperialism in the British Empire*, ur. Mark Bradley. Oxford: Oxford University Press, 2010.

Malamud, Margaret. „As the Romans Did? Theming Ancient Rome in Contemporary Las Vegas.“ *Arion: A Journal of Humanities and the Classics* 6, br. 2 (1998): 11–39.

Marshall, Tim. „The End of Pax Americana? A New Era of Great Power Politics.“ *Geographical*, 19. ožujka 2025. <https://geographical.co.uk/geopolitics/the-end-of-pax-americana-a-new-era-of-great-power-politics> (posjet 9. 9. 2025).

McCracken, Matthew. „The Twilight of Liberty: Lessons for the United States from Ro-

me's Dying Republic.“ U *A Nation Divided: Assessing & The Rule Of Law In A Post 2020 World*, 2022.

McCullough, Anna. „Savage Gladiators vs. Civilized Amateurs: Rome and Athens in American Sports Culture.“ *Origins*. posjetljeno 23. svibnja 2025. <https://origins.osu.edu/article/savage-gladiators-vs-civilized-amateurs-rome-and-athens-american-sports-culture-0> (posjet 9. 9. 2025).

Mikhail, Alexa. „The Psychology behind Some Men's Obsession with the Roman Empire, According to These Brain Experts.“ *Fortune Well*, 25. rujna 2023. <https://fortune.com/well/2023/09/23/roman-empire-psychology-men-obsession/> (posjet 9. 9. 2025).

Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, baron de. *Considerations on the Causes of the Greatness of the Romans and Their Decline*. Indianapolis: Liberty Fund, 1999.

Morley, Neville. *The Roman Empire: Roots of Imperialism*. New York: Pluto Press, 2010.

Mounk, Yascha. „What the Fall of the Roman Republic Can Teach Us About America.“ *The New York Times*, 24. prosinca 2018. <https://www.nytimes.com/2018/12/24/books/review/edward-j-watts-mortal-republic.html> (posjet 9. 9. 2025).

Moyn, Samuel. „Trump Wants to Reverse America's Decline. Good Luck.“ *The Guardian*, 27. siječnja 2025. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/jan/27/trump-wants-to-reverse-americas-decline-good-luck> (posjet 9. 9. 2025).

Murray, Conor. „How Often Do Men Think about the Roman Empire? A Lot, According to New TikTok Trend.“ *Forbes*, 20. veljače 2024. <https://www.forbes.com/sites/conor-murray/2023/09/18/how-often-do-men-think-about-the-roman-empire-a-lot-according-to-new-tiktok-trend/> (posjet 9. 9. 2025).

Nadeem, Reem. „Cultural Issues and the 2024 Election.“ *Pew Research Center*, 6. lipnja 2024. <https://www.pewresearch.org/politics/2024/06/06/cultural-issues-and-the-2024-election/> (posjet 9. 9. 2025).

Norrlof, Carla. „The Waning of Pax Americana?“ *Great Decisions*, 2018, 11–22.

Opinion. „Then/Now: Reflections on the Millenium; the Receding Influence of Empires.“ *The New York Times*, 22. prosinca 1999. <https://www.nytimes.com/1999/12/22/opi->

nion/then-now-reflections-on-the-millennium-the-receding-influence-of-empires.html (posjet 9. 9. 2025).

Otremba, Paul. „Pax Americana.“ *Southwest Review* 97, br. 1 (2012): 131.

Parks, Kristine. „Reporter Says Trump Looked like a ‘Conquering Republican Caesar’ at UFC Fight: ‘Like Ancient Rome.’“ *Fox News*, 17. studenoga 2024. <https://www.foxnews.com/media/reporter-says-trump-looked-like-conquering-republican-caesar-ufc-fight-like-ancient-rome> (posjet 9. 9. 2025).

„President Trump Holds a Joint Press Conference with Prime Minister Gentiloni.“ objavljeno 20. tra 2017, od Trump White House Archived, *YouTube*, 25 min., 33 sek., <https://www.youtube.com/watch?v=5q7pTP0uqlU> (posjet 9. 9. 2025).

Rapley, John. „Opinion | America Is an Empire in Decline. That Doesn’t Mean It Has to Fall.“ *The New York Times*, 4. rujna 2023. <https://www.nytimes.com/2023/09/04/opinion/america-rome-empire.html> (posjet 9. 9. 2025).

Reddit. r/AncientRome. „New rule: No posts about modern politics or culture wars.“ posjetljeno 4. rujna 2025. https://www.reddit.com/r/ancientrome/comments/1e1swrk/new_rule_no_posts_about_modern_politics_or/ (posjet 9. 9. 2025).

Rile, Karen. „Bring Your Own Applause: What Donald Trump and Roman Emperor Nero Have in Common.“ *JSTOR DAILY*, 9. veljače 2017. <https://daily.jstor.org/bring-your-own-applause-what-donald-trump-and-roman-emperor-nero-have-in-common/> (posjet 9. 9. 2025).

„Rome fell because they went Woke !?“ objavljeno 16. srp 2023, od Maiorianus, *YouTube*, 19 min., 27 sek., <https://www.youtube.com/watch?v=dV-qZ-tZT34> (posjet 2. 8. 2025).

Rosen, Stephen Peter. „An Empire, If You Can Keep It.“ *The National Interest*, br. 71 (2003): 51–61.

Saab, Bilal Y. „The End of Pax Americana?“ *Foreign Policy*, 2. lipnja 2011. <https://foreignpolicy.com/2011/06/02/the-end-of-pax-america/> (posjet 9. 9. 2025).

Salzman, Michele R. „Stop Comparing Trump’s Lawbreaking to Caesar Crossing the Rubicon. Trump Is Far Worse.“ *San Francisco Chronicle*, 11. travnja 2025. <http://www.sfchronicle.com/opinion/openforum/article/julius-caesar-trump-law-20267999.php>. (posjet 9. 9. 2025.)

„The American Cincinnatus.“ *The American Revolution Institute*, 18. travnja 2023., <https://www.americanrevolutioninstitute.org/the-american-cincinnatus/> (posjet 2. 8. 2025).

Watts, Edward J. *The Eternal Decline and Fall of Rome: The History of a Dangerous Idea*. New York: Oxford University Press, 2021.

@navneet_mundhra, „Women cry watching TITANIC. Men cry watching GLADIATOR.“ *X.com*, 18. travnja 2020, 8:29, https://x.com/navneet_mundhra/status/1251427638352023553 (posjet 2. 8. 2025).

America as the “New” Rome—Analysis of the Narrative of Continuity and “Fall” of Rome and Classical Symbolism in American History

Abstract:

The Roman world, whether during the Republic or the Empire, has remained in the cultural memory of Europe and Western civilization ever since its disappearance, and in many of its aspects it has inspired later empires and states. The United States, after a long relay, at one point symbolically adopted the Roman eagle as the leading power of the West. From the very founding of the United States and its Constitution, neoclassical connections with antiquity and the cradles of democracy have been emphasized, while the capital, Washington—home to the government and the Senate—bears the same legacy on Capitol Hill. The penetration of “Roman culture” into society, however, is much broader and more varied—from Las Vegas and the leisure industry all the way to the recently popular TikTok trend, “How often do you think about the Roman Empire?” Indeed, some have declared that they think about the Roman Empire (almost) daily, which makes it clear that beyond “classicism” and republicanism, another narrative has emerged, linking Rome and contemporary America. For some, the appeal lies in the Empire’s grandeur, strength, and virility; others see parallels between Roman and American expansionist tendencies and multiethnicity; while still others are intrigued by the comparison between the figure and charisma of the president and that of the emperor (or Caesar). Among all the imagologies and narratives of recent decades, the most pressing question—or perhaps more aptly, fear—is whether the U.S. shares the same fate as Rome. This paper seeks to explore precisely how that narrative and symbolism have been developed or contested across different administrations and presidential eras, through an analysis of scholarly, popular-scientific, and journalistic discourse over the decades. In this discourse, the progression is evident: from legitimization to glorification of the system, and gradually into warnings directed at America under the perceived threat of losing primacy and undergoing transformation. The focus is on five major and recurring comparative narratives: the republic, the empire, decadence and decline, “barbarians” and migrants, and personal comparisons of Trump with ancient autocrats and populists. The emphasis, however, is on the 21st century and administrations such as that of George W. Bush after the events of September 11, 2001—with the then-popular idea of defensive imperialism—as well as the administration of current president Donald Trump, especially in the wake of the January 6, 2021 assault on the Capitol and the most recent elections.

Keywords: myth, narrative, Roman Republic, Roman Empire, Fall of Civilisation, George W. Bush, Donald Trump

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 20 2025.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XX, broj 20, 2025.

Glavna i odgovorna urednica
Marija Bišćan

Zamjenik glavne urednice
Ruben Prstec

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Adrian Filčić
Nera Kapustić
Karlo Košir
Ivan Moškato
Marko Perišić
Ruben Prstec
Matija Pudić

Urednici pripravnici
Tita Mikulaš
Benjamin Pintarec

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Adrian Filčić
Nera Kapustić
Karlo Košir
Tita Mikulaš
Ivan Moškato
Marko Perišić
Benjamin Pintarec
Ruben Prstec
Matija Pudić

Tajnik Uredništva
Marko Perišić

Recenzenti
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Arijana Kolak Bošnjak
dr. sc. Inga Vilogorac Brčić
dr. sc. Neven Budak
dr. sc. Mihovil Dabo
dr. sc. Vinko Korotaj Drača

dr. sc. Stipe Grgas
dr. sc. Branimir Janković
dr. sc. Maja Katušić
Dea Marić
dr. sc. Lidija Nikočević
dr. sc. Ana Rajković Pejić
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Luka Špoljarić
dr. sc. Peter Štih
dr. sc. Nikola Tomašegović
dr. sc. Hrvoje Tutek
dr. sc. Nada Zečević
Andrija Živković

Lektura za hrvatski jezik
Antonia Buti
Nikolina Fajt
Grgur Gržetić
Lorenia Jantolek
Nera Kapustić
Mihaela Pokrivač
Martina Prosen

Lektura za engleski jezik
Marko Perišić
Ruben Prstec
Matija Pudić

Oblikovanje
FF Press

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
d. o. o. Studio moderna

Naklada
Tiskano u 75 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa finansijski je omogućeno:

sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

sredstvima dobivenim na Natječaju za studentske programe Studentskog zbora Sveučilišta u Zagrebu

Redakcija časopisa Pro tempore im iskreno zahvaljuje na finansijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest

(za: Uredništvo Pro tempore)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>